

Aalborg Universitet

Kriminologi

”Jeg modtog engang en opskrift på en gasbombe”

– en kvalitativ undersøgelse af unges modstandskraft overfor højreekstrem
radikalisering gennem internettet

Skrevet af:
Sofie Berggren Jørgensen

Vejleder:
Jeppe Fuglsang Larsen

Juni 2022

Ord: 22.986

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at jeg egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende opgave. Alle citater i teksten er markeret som sådanne. Jeg er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på: <https://www.aau.dk/uddannelser/studievejledning/regler/plagiat>

Jeg er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står jeg inde for, at oplysninger om antal ord stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate Danish adolescents' resilience against the radicalization into right-wing extremists and to formulate preventive recommendations that help to build and strengthen this resilience. The thesis is conducted in collaboration with Aalborg Kommune and is based on a concern of whether the increased use of digital media by adolescents in youth clubs increases the risk of them being recruited to extreme right-wing groups. Through a qualitative case-study, the thesis conducts one focus group interview as well as five semi-structured interviews of adolescents, all completed in the one youth club in Aalborg. The empirical data will furthermore consist of empirical knowledge from a key informant, who has worked in the youth club for three years and thus represents the accumulated knowledge of the adolescents. Ronald Akers, Stephens & Sieckelink and Tore Bjørgos theoretical framework will be applied in the analysis in an understanding of the empirical data.

The first part of the analysis finds that the informants display several examples of resilience when encountering suspicious strangers online, which exhibits positive signs of resilience toward online radicalization. However, findings also suggest that some informants lack skills in critical thinking online, which is linked to a lower resilience towards right-wing online radicalization. Examples show that adolescents' social life is a complex combination of online and offline behavior, which in some cases can promote feelings of exclusion and isolation. Furthermore, some informants had an uncritical attitude towards the strangers they engage with online, which increases the risk of establishing contact with right-wing extremists, who take advantage of this uncritical attitude towards strangers. Informants who have a strong offline social life are more critical online, whereas those informants, who lack strong physical relations, show a more relaxed attitude towards their digital behavior.

Findings in the second part of the analysis calls for an involvement by teachers, parents, and professionals, that aims to show interest towards the digital life of the adolescents without applying guilt or blame to their use of the internet. Furthermore, it is recommended to include topics as online radicalization and right-wing extremism in the classroom, because the analysis found that lack of knowledge about the subject can affect the informants' resilience toward radicalization. Lastly, the analysis finds that adults need to be cautious about how they perceive the digital life of adolescents, because a lack of acknowledgement of the need for digital media, creates a distance between adolescent and adult.

Indholdsfortegnelse

Tro- og loveerklæring	2
Abstract.....	3
1. Problemfelt.....	6
1.1 Unges digitale liv.....	6
1.2 Højreekstremismen i Danmark.....	8
1.3 Højreekstremismens udvikling.....	9
2. Litteraturreview	11
2.1 Definitionsproblemet	11
2.2 Radikalisering og ekstremisme.....	12
2.2.1 Makroniveau: det samfundsmæssige perspektiv	13
2.2.2 Mesoniveau: gruppeperspektivet.....	14
2.2.3 Mikroniveau: det individuelle perspektiv.....	15
2.3 Onlineradikalisering	17
3. Afgrænsning.....	20
4. Problemformulering.....	21
4.1 Begrebsafklaring	21
4.1.1 Radikalisering.....	21
4.1.3 Online	21
4.1.4 Modstandskraft	21
5. Forskningsdesign.....	22
5.1 At spørge til det ukendte.....	22
6. Videnskabsteori	23
6.1 Hermeneutikken.....	23
7. Teoretiske perspektiver	24
7.1 Social læringsteori	24
7.2 Resiliences to radicalization.....	26
7.3 En holistisk tilgang til forebyggelse	27

7.4 Relevans og samspil	28
8. Metode	29
8.1 Casestudie som forskningsstrategi	29
8.2 Kvalitative interviews	30
8.2.1 Fokusgruppeinterviews	30
8.2.2 Semi-strukturerede interviews	31
8.2.3 Forskerens rolle	32
8.2.4 Interview af børn og unge	32
8.2.5 Adgang til feltet	33
8.2.6 Udarbejdelse af interviewguide	34
8.3 Transskribering og kodning	36
9. Analyse	38
9.1 Præsentation af informanter	38
9.1.1 Fokusgruppeinterview:	38
9.1.2 Semi-strukturerede interviews	39
9.1.3 Nøgleinformant	39
9.2 Analysedel 1: et digitalt, socialt liv	40
9.2.1 Det digitale sociale liv	40
9.2.2 Spilover-effekter	42
9.2.3 Modstandskraft gennem stærke relationer	43
9.2.4 Erfaringer på nettet	45
9.2.5 Hadefulde ytringer og (mod)reaktioner derpå	47
9.1.6 Delkonklusion	50
9.3 Analysedel 2: modstandskraft	51
9.3.1 En ensrettet digital uddannelse	52
9.3.2 'Outdatede' forældre skaber større distance	54
9.3.3 Definitioner skal forstærkes	56
9.3.4 Kan de unge løse det selv?	58
9.3.5 Delkonklusion	59
10. Konklusion	60
11. Kvalitetskriterier	61
12. Diskussion	62
13. Litteraturliste	64

1. Problemfelt

I efteråret 2021 oplevede en ungdomsklub i Aalborg Kommune et eksempel på internettet som rekrutteringsværktøj. Her blev en række unge klubmedlemmer kontaktet online af medlemmer fra det højreorienterede parti Stram Kurs, med henblik på at deltage i en af deres demonstrationer. Dette var starten på en bekymring fra kommunen om, hvorvidt unge er i risiko for at blive rekrutteret ind i ekstreme miljøer gennem internettet. Dette speciale er inspireret af denne bekymring, og sætter derfor fokus på unges modstandsdygtighed overfor radikaliseringsind i højreekstreme miljøer gennem internettet. Specialet er udarbejdet i samarbejde med Center for Tværfaglig Forebyggelse ved Aalborg Kommune.

Internettets store, globale rækkevidde gør det let tilgængeligt at sprede propaganda og ekstreme budskaber globalt og er således blevet et magtfuldt redskab i rekrutteringsprocesser (Luyten 2021: 2). Det rummer ikke blot potentiale til at ramme de personer, som bevidst opsøger ekstreme fællesskaber, men i høj grad også de almene brugere, som benytter internettet af andre årsager. Disse brugere kan opleve at blive udsat for ekstremisme og propaganda, til trods for at de ikke selv opsøger det. Internettets ubevidste indflydelse på den almene bruger er en styrke for ekstremister, der søger at sprede sine budskaber til så mange som muligt. Radikaliseringen ind i ekstreme miljøer har således ændret karakter fra at være et udelukkende fysisk problem til at brede sig på digitale platforme. Vold, der skyldes ideologiske motiver, bliver nu inspireret og tilskyndet online (Crone 2014: 292). Internettet og sociale medier kan således give direkte adgang til information fra konfliktzoner, som ekstremister benytter til at hverve medlemmer (CERTA Intelligence & Security 2015). På baggrund heraf ønsker Aalborg Kommune et indblik i unges brug af digitale medier, med henblik på at opnå viden om, hvorvidt de unge i kommunens ungdomsklubber udsættes for ekstremistiske budskaber gennem digitale medier.

1.1 Unges digitale liv

Digitale medier er blevet en arena, hvor unge etablerer, dyrker og forstærker sociale relationer. Unges stigende brug af digitale medier, kan ifølge Center for Digital Pædagogik skyldes, at unge ofte oplever, at fysiske sociale arenaer kan være uoverskuelige at opnå en plads i. Derfor søger mange i stedet ind i digitale rum, hvor det kan være nemmere at forstå de sociale spilleregler (Mogensen & Rand 2019: 8). Digitale platforme skaber hermed et rum, hvor ensomme unge kan finde tryghed og skabe nye relationer, som giver en følelse af sammenhold (ibid.: 9).

Fra 2009 til 2017 har danske børn og unge haft et markant højere virtuelt samvær med deres venner, hvilket i højere grad har erstattet det fysiske samvær (Ottosen et al. 2018: 8). Børn og unges forbrug af digitale medier er således blevet et afgørende element for deres hverdag og inklusion i sociale fællesskaber (Det Kriminalpræventive Råd 2021: 6). VIVE gennemførte i 2020 en undersøgelse af børn og unges digitale trivsel og fandt, at der er kønsforskelle i hvordan unge bruger digitale medier. Piger foretrækker at bruge sociale medier, hvor de kan vedligeholde og pleje sociale relationer, hvorimod drenge bruger mere tid på at blive underholdt og game (Ottosen & Andreasen 2020: 43). I tråd hermed gennemførte Danmarks Radio, Det Danske Filminstitut samt Medierådet for Børn og Unge i 2021 en undersøgelse af børn og unges digitale spilvaner (DR 2021). Undersøgelsen blev besvaret af 1128 børn og unge i alderen 1-15 år, og viste, at 92 procent spiller digitale spil. Lidt over halvdelen spiller dagligt, hvoraf de ældre børn spiller mest og i længst tid (ibid.: 2). Drenge spiller generelt mere end piger, og 81 procent af drengene spiller online, når de spiller med andre, mod 66 procent af pigerne (ibid.: 12).

I rapporten "Forældres rolle i børns digitale liv" sættes der fokus på unges risikoadfærd på nettet samt forældres rolle i forebyggelsen heraf. Der konkluderes, at børn og unge efterspørger en øget interesse for og anerkendelse af de unges digitale liv fra forældrenes side (Det Kriminalpræventive Råd 2021: 10). Børn og unge mener ikke, at forældrene forstår deres behov for digitale medier og derfor ikke anerkender denne interesse. Forældrenes forsøg på at vise interesse gennem overvågning opleves som et signal på manglende tillid, hvorimod regler, der opleves som beskyttende, anerkendes af børnene (ibid.: 9). Børn og unge involverer derfor sjældent forældre, når de oplever alvorlige hændelser på nettet. De reagerer ofte med blokering af uønskede personer eller vender mod vennekredse for hjælp (ibid.: 11). Det kræver således en alvorlig problemstilling før forældre involveres. Rapporten viser derudover, at forældrene mangler viden om, hvordan de skal håndtere deres børns digitale adfærd, og ofte føler deres forsøg på at udvise interesse som ligegyldige for deres børn. Dette vidner om, at der er en barriere mellem forældre og børn, som skal nedbrydes (ibid.: 10)

I 2018 udarbejdede Demant, Jørgensen og Harder i samarbejde med Det Kriminalpræventive Råd en rapport, der satte fokus på unges kriminelle adfærd på nettet. Denne viste, at unge ofte har en større tilbøjelighed til at tage del i riskoadfærd i den digitale verden, hvor grænsen mellem lovlig og ulovlig adfærd forskydes og derfor kan være vanskelig at navigere i (Demant et al. 2018: 5). Det skyldes i

høj grad, at det gennem internettets faciliterende rolle er blevet nemt at engagere sig i forskellige risiko- og kriminalitetsformer (ibid.: 89). Hermed kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt højreekstremismens indtrængen på digitale medier udnytter denne udvikling, ved at påvirke unge i en højreekstrem retning.

1.2 Højreekstremismen i Danmark

I marts 2021 udgav Center for Terroranalyse (CTA) en opdateret vurdering af terrortruslen mod Danmark, hvor terrortruslen fra højreekstremister blev ændret fra kategorien *begrænset* til *generel* (Center for Terroranalyse 2021: 10). Politiets Efterretningstjeneste (PET) definerer kategorien *generel* som "*kapacitet og/eller hensigt og mulig planlægning*", og vurderer derfor, at der er en øget trussel fra det højreekstremer miljø i Danmark (ibid.). Kategorien betegner truslen som væsentlig, da der er potentiale for, at et muligt angreb er under planlægning. Truslen vurderes mest sandsynlig fra personer og mindre grupper, som finder fællesskab, identitet og inspiration fra det højreekstremer miljø (ibid.: 31). Derudover vurderes det, at truslen er størst blandt dem, som mødes virtuelt i højreekstremer fællesskaber og netværk (ibid.: 10). Truslen fra organiserede fysiske grupper er således mindre sandsynlig (ibid.: 31).

Højreekstremisme er en betegnelse for en række politiske holdninger, som placerer sig på den yderste højrefløj (Center for Terroranalyse 2021: 31). Højreekstremismen er inspireret af blandt andet facismen og nationalsocialismen, og er dermed ikke én samlet fløj, men er ideologisk splittet (Larsen 2018: 7). Fælles for den højreekstremer tankegang er, at der stilles spørgsmålstejn ved demokratiet (Center for Terroranalyse 2021: 31). Bestemte samfundsgrupper eller samfundsforhold opfattes ifølge højreekstremismen som truende, og der eksisterer derfor en intolerance og et had mod bestemte grupper (Larsen 2018: 6). Det er således en manglende respekt for andre menneskers frihed der præger tankegangen, og som medfører ønsket om at skabe et mere "rent" samfund (Larsen 2018: 6). De højreekstremer miljøer er en alvorlig udfordring mod det demokratiske samfund, fordi miljøet er villig til at benytte illegitime midler som vold, trusler og terror til at opnå sine mål (Larsen 2018: 6-7). Højreekstremismen trækker således rødder fra det 20. århundredes voldshandlinger og totalitære regimer, og præges derfor af en vilje til at benytte vold og udemokratiske midler i forsøget på at ændre eksisterende samfundsforhold (Larsen 2018: 6-7; Center for Terroranalyse 2021: 7).

1.3 Højreekstremismens udvikling

Efter anden verdenskrig var tiden i høj grad præget af en politisk stabilitet i samfundet (Larsen 2018: 10). Nationalsocialisterne holdt derfor lav profil under den kolde krig, fordi der ikke var en åbning i samfundet for fremmedfjendske og højreradikale strømninger (ibid.: 10). Den ekstreme højrefløj gennemgik en hastig udvikling efter Berlinmurens fald, hvor der opstod et politisk og socialt opbrud (ibid.: 11). Antallet af voldelige overfald på minoriteter steg i 1990'erne, som resultat af en række nyopståede nynazistiske grupperinger. 90'erne var generelt præget af nyopståede grupper, som havde en kort levetid. Dette skyldes, at grupperne var forankrede i den subkulturelle ungdomskultur, og blev derfor påvirket af både den politiske og kulturelle udvikling i samfundet (ibid.: 12).

00'ernes internationale forandringer medførte en nedgangstid for de nynazistiske grupperinger (Larsen 2018: 13). Terrorangrebet i New York den 9. september 2001 ændrede den internationale situation, hvor kampen mod terror i højere grad fokuserede på islam. Dette resulterede i fremkomsten af antimuslimske og ultranationalistiske grupperinger som eksempelvis Stop Islameringen af Danmark og Danish Defence League (ibid.: 12-13). Disse antimuslimske grupper var præget af en idé om, at den hvide, vestlige kultur må kæmpe for sin overlevelse. Denne type ekstreme antimuslimske grupperinger overtog det offentlige rum, hvilket resulterede i, at de nynazistiske grupper mistede sin plads i den offentlige debat (ibid.: 13).

I juli 2011 ændredes den højreekstreme trusselsforståelse sig, da Anders Breivik dræbte i alt 77 mennesker ved et bombeangreb i Oslo og senere et masseskyderi på øen Utøya. Det 1518 sider lange manifest blev uploadet på internettet morgenen inden angrebene. Her beskriver han sine motiver bag angrebene, der havde til hensigt at stoppe en politisk forsamling af mennesker, som, ifølge Breivik, tilskyndede den islamiske kolonisering (Olsen 2014: 15). Angrebene blev et eksempel på en ny type hjemmegroet højreekstrem trussel, som på mange områder havde ligheder med den islamistiske terrortrussel (Larsen 2018: 20). Ligeledes oplevede New Zealand otte år senere et terrorangreb mod to moskeer i Christchurch. Gerningsmanden livestreamede angrebet på Facebook, hvor han skød og dræbte i alt 51 mennesker. Angrebet kom også fra en højreekstrem, hjemmegroet terrorist, som ved hjælp af internettet promoverede sine handlinger. Streamingen gik hurtigt viralt, og inspirerede højreekstreme terrorangreb i hele verden, hvorved en global stigning i forsøg på højreekstreme terrorangreb kunne opleves (Center for Terroranalyse 2021: 10). Senest blev 10 personer dræbt i et skyderi ved et supermarked i Buffalo, USA, da en 18-årig mand den 14. maj 2022 spændte et kamera

fast på hovedet, hvorfra han livestreamede angrebet på mediet Twitch. Hans manifest blev uploadet på internettet samme dag, hvor man kunne læse, at han blandt andet var inspireret af gerningsmanden fra Christchurch angrebet (Browning & Mac 2022). I disse år er højreekstremismen således præget af soloterrorister eller mindre grupper (Center for Terroranalyse 2021: 31). Ingen af de gennemførte angreb i de seneste år var gennemført af personer, der på angrebstidspunktet havde tilknytning til fysiske højreekstremistiske grupper, hvilket kan skyldes, at der ikke findes fysiske højreekstreme organisationer i samme størrelsesorden som eksempelvis Al Queda eller Islamisk Stat (ibid.: 31-32). Ifølge CTA er truslen derfor størst fra personer, der radikaliseres i højreekstreme, virtuelle fællesskaber. Dette skyldes i høj grad den øgede internationalisering af højreekstremistiske narrativer gennem deling af propaganda på internettet (ibid.: 32). Der bliver således anvendt en række forskellige virtuelle kommunikationsplatforme til at sprede propaganda samt radikalisere og rekruttere (ibid.: 33). Eksempelvis har Facebook, Twitter, YouTube og Reddit være benyttet, men en øget opmærksomhed på spredningen af ekstremistisk indhold på disse platforme, har gjort disse aktiviteter vanskeligere. Mange ekstremister benytter derfor platforme, som i mindre grad er kontrolleret, som eksempelvis 4chan, 8chan, samt gamingplatforme som Discord og Steam (ibid.: 33). Højreekstremister i både Danmark og udlandet vil med stor sandsynlighed fortsætte brugen af disse virtuelle platforme, fordi de tillader at man hurtigt kan sprede ekstremistisk propaganda til et stort publikum på tværs af landegrænser (ibid.: 33).

Det stigende brug af digitale medier af både danske unge samt højreekstreme grupper, medfører således grobund for en bekymring om, hvorvidt mødet mellem disse grupper skaber en øget risiko for at unge bliver påvirket i en højreekstrem retning. Hertil kan der dog stilles spørgsmål ved hvorvidt danske unge engagerer sig i politiske debatter eller overhovedet har kendskab til fænomener som højreekstremisme og radikalisering, hvorfor det kan antages, at de ikke opsøger højreekstreme fællesskaber. Det er denne undren, der danner grobund for indeværende speciale, fordi det rejser spørgsmålet om, hvorvidt de unges manglende viden om højreekstreme rekrutteringstilgange kombineret med deres øgede brug af digitale medier placerer dem i en øget risiko for at blive radikaliseret gennem internettet. Følgende afsnit vil gennemgå den forskning, der blev fundet på radikaliseringsområdet, med henblik på at forstå hvilke processer der kan påvirke individer i en radikal retning.

2. Litteraturreview

Dette afsnit vil danne et overblik over den eksisterende forskning, der blev fundet i specialets litteratursøgning. Afsnittet vil ikke gennemgå al forskningen, men derimod et udpluk af de teorier og perspektiver, som findes relevante for indeværende speciale. Den eksisterende forskning vil danne grundlaget for specialets forskningsfelt, ved at give et indblik i den viden der eksisterer på området samt hvori der ligger et forskningsmæssigt videnshul. Derudover vil forskningen benyttes til at nuancere det empiriske materiale i analysen, og give støtte eller modstand til specialets analytiske fund.

I litteratursøgningen af radikaliseringsprocesser har der ikke udelukkende været fokus på radikalisering ind i højreekstremisme. Dette skyldes en forestilling om, at de indledende skridt i radikaliseringsprocessen af unge ind i militant islamisme samt venstreekstremisme kan bidrage med perspektiver på, hvilke skridt unge tager på vejen mod højreekstremisme. Følgende gennemgang af den eksisterende forskning på radikaliseringsområdet vil derfor se bort fra hvilken form for ekstremisme, forskningen har undersøgt, og i stedet fokusere på den viden, forskningen har tilvejebragt om hvordan individet fandt vej ind i det ekstreme miljø.

2.1 Definitionsproblemet

Litteratursøgningen fandt, at der eksisterer en stor mængde forskning indenfor radikalisering og ekstremisme (Aly 2014; Bjørge 2005; Crone 2010; Dalgaard-Nielsen 2008; Gemmerli 2015; Hemmingsen 2014; Kleinmann 2012; Koehler 2014; Kundnani 2012; Lindekilde & Olesen 2015; McCauley & Moskalenko 2008; Neumann 2013; Ozer et al. 2020; Sageman 2004; Stephens & Sieckelink 2021; Wiktorowicz 2004). Radikalisering kan være et problematisk begreb at bruge, fordi det lægger op til en fælles forståelse af, hvad der menes med begrebet (Sedgwick 2010). Den store forskningsmæssige interesse har medført mange forsøg på at kritisere og dekonstruere begrebet. Blandt andet definerer Lindekilde og Olesen radikalisering som *"den proces, der fører til stigende accept af politisk vold som strategi"* (Lindekilde & Olesen 2015: 135). Moghaddam forstår radikalisering som en række trappetrin, hvor erfaringerne på hvert enkelt trin afgør, om individet fortsætter op ad trappen og ender på sidste trin, hvor voldshandlingen udføres (Moghaddam 2005). I modsætning hertil argumenterer Sageman for, at radikalisering ikke er en lineær proces, men skal forstås som et samspil mellem forskellige faktorer, der kan påvirke individet i en radikal retning (Sageman 2008). Wiktorowicz beskriver, at radikaliseringsprocessen starter med en krise i individets

liv. Krisen leder til en kognitiv åbning, som gør individet åbent og religiøs søgende over for nye fællesskaber (Wiktorowicz 2004). Til trods for forskellige forståelser af fænomenet, er der en bred enighed om, at radikaliseringsproces kan forstås som en proces.

Randy Borum forsøger at tilgå emnet ved at inddrage forskellige forståelser af og perspektiver på radikaliseringsproces og ekstremisme (Borum 2011). Han mener, at hvis radikaliseringsproces skal forstås som en proces, kræver det personer, som intentionelt og systematisk faciliterer denne proces (Borum 2011: 13). I forlængelse heraf stiller Manni Crone spørgsmål ved, om radikaliseringsproces er et *top-down* fænomen, som foregår oppefra og ned, med en såkaldt radikaliseringsproces, der rekrutterer individer ind i ekstreme miljøer, eller om radikaliseringsproces er et *bottom-up* fænomen, hvor individer opsøger ekstreme miljøer på egen hånd (Crone 2010: 9). Hun konkluderer i den forbindelse, at det er afgørende for en succesfuld radikaliseringsproces, at individer selv er åbne overfor et militant engagement (ibid.: 9). Radikaliseringsproces kan derfor ikke forstås som et udelukkende *top-down* fænomen, og det kan derfor være relevant at tale om tilslutning i stedet for rekruttering, da man ikke kan radikalisere personer, som ikke selv er åbne over for det (ibid.: 10).

Ovenstående er blot et udpluk af de forskellige forståelser og definitioner, radikaliseringsbegrebet indeholder. Indeværende speciale vil ikke stille spørgsmål ved radikaliseringsproces som fænomen, men derimod forstå det som et begreb, der forsøger at indfange og forstå et reelt problem. Følgende afsnit vil derfor gennemgå de forskellige forståelser af radikaliseringsprocesser, med henblik på at indfange de forskellige årsager unge kan have, for at blive radikaliseret gennem internettet. Da der ikke kan laves en skarp opdeling mellem radikaliseringsproces online og offline, findes det relevant at inkludere litteraturen om den fysiske radikaliseringsproces i indværende speciale. Følgende afsnit vil derfor gennemgå den forskning, der eksisterer på radikaliseringsområdet offline. Slutteligt vil forskningen på området for onlineradikaliseringsproces gennemgås.

2.2 Radikaliseringsproces og ekstremisme

Litteratursøgningen viste, at der findes mange veje ind i ekstremistiske grupper, og hver rute er påvirket af en bred vifte af faktorer. Radikaliseringsproces skal derfor forstås som et komplekst samspil mellem faktorer på samfunds-, gruppe- og det individuelle niveau. Samfundsniveauet fokuserer på de overordnede rammer, som påvirker samspillet mellem individet og ekstreme grupper. Gruppeniveauet har fokus på, hvordan gruppen påvirker individet i en radikal retning samt hvilke

faktorer, der fremmer og opretholder ekstremistiske grupper (Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme 2018: 8-9). Det individuelle niveau henviser til individets individuelle årsager til radikaliseringsproces (Lindekilde & Olesen 2015). De tre niveauer er ikke gensidigt uafhængige og kan derfor ikke forstås som den eneste årsag til radikaliseringsproces. Individer har forskellige grunde til at blive medlem af ekstreme grupper, hvor nogle er motiveret af ideologier eller politiske mål, og andre deltager af personlige årsager eller fordi medlemskabet af gruppen er afgørende for deres identitet (Bjørge 2005: 260). Derudover er det væsentligt at være bevidst om, at denne opdeling ekskluderer en lang række andre faktorer, som har påvirkning på radikaliseringsprocessen (Ozer et al. 2020: 83). Til trods for dette vil følgende afsnit gennemgå de tre niveauer i et forsøg på at overskueliggøre forskningen på området.

2.2.1 Makroniveau: det samfundsmæssige perspektiv

Radikaliseringsproces på makroniveauet kan forstås som et resultat af og reaktion på oplevede uretfærdigheder på samfundsniveauet. Ud af de tre perspektiver, er det samfundsmæssige perspektiv det mindst udforskede perspektiv. På trods af, at specialet afgrænses til unge, og det derfor kan antages, at denne aldersgruppe ikke har holdninger til samfundsbevægelser og politiske handlinger, vil litteraturen på makroniveauet alligevel gennemgås, da det ikke kan udelukkes, at informanterne kan opleve en følelse af uretfærdighed på samfundsniveauet, hvilket kan skabe en modreaktion.

Radikaliseringsproces på makroniveauet kan forstås som et resultat af og reaktion på oplevede uretfærdigheder på samfundsniveauet. Crone argumenterer for, at radikaliseringsproces skal forstås som en proces af politisering. Det er således ikke ekstreme ideologier, der er den udelukkende drivende faktor for terrorisme, da vejen til terrorisme kan forstås som både en politisk og social proces (Crone 2010). Bjørge har i den forbindelse identificeret 14 faktorer, som bevæger sig på et kontinuum mellem at være forudsætninger for terrorisme til at være katalysatorer for terrorisme (Bjørge 2005). Her beskriver han, hvordan faktorer som manglende demokrati, svage stater eller en hurtig modernisering kan være forudsætninger for terrorisme. Katalyserende faktorer beskrives som oplevelsen af social uretfærdighed, tilstedeværelsen af karismatiske ideologiske ledere, eller statslige hændelser, som udløser en modreaktion (Bjørge 2005).

Oliver Roy undersøger i bogen "Jihad og døden" jihadismen, og sætter fokus på det radikaliserede individ, i et forsøg på at forstå radikaliseringsfænomenet (Roy 2017). Han påpeger, at de unge

muslimers radikaliseringsproces ikke nødvendigvis skyldes individuelle årsager, men i stedet kan forklares som et oprør på den ydmygelse forældrene har underkastet sig i det ikke-muslimske samfund (Roy 2017: 54). Roy beskriver, at den jihadistiske bevægelse er i en marginal position i forhold til samfundet, og kan således forstås som et modsamfund både mod virkelighedens muslimske samfund samt den vestlige kultur (ibid.: 56). Roy finder således, at det samfundsmæssige perspektiv spiller en rolle for individers vej ind i jihadismen.

Samfundsniveauet af radikaliseringsprocessen kan være brugbart til at forstå hvordan samfundet kan være medvirkende til at skabe modreaktioner fra de unge, på både individ- eller gruppeniveau. Som nævnt er det ikke muligt at forstå samfundsperspektivet som en isoleret årsag til radikaliseringsproces, hvorfor følgende afsnit vil gennemgå gruppeperspektiver på radikaliseringsproces.

2.2.2 Mesoniveau: gruppeperspektivet

Gruppeperspektivet er væsentligt at forstå, fordi det kan bidrage med en forståelse af, hvordan gruppedynamikker kan påvirke individet i retning af ekstreme fællesskaber. I 2012 undersøgte Scott Kleinmann radikaliseringsproces af muslimske konvertitter og non-konvertitter ved at sammenligne 83 casestudier. Han fandt, at processer på gruppeniveauet var de mest fremtrædende ved både konvertitter og non-konvertitter (Kleinmann 2012: 288). 93% af casene viste tegn på radikaliseringsproces på gruppeniveauet, hvilket skete gennem tre typer af grupperadikaliseringsproces: top-down radikaliseringsproces via rekrutter, top-down via online mellemlid og horisontal radikaliseringsproces gennem sociale netværk (ibid.:). Kleinmann fandt, at medlemskabet af et ekstremt fællesskab blandt andet kan fungere som en identitetsstabilisator for individer med lavt selvværd eller dem, som mangler et sted at høre til (ibid.: 280).

I sin phd-afhandling fra 2010 undersøgte Ann-Sophie Hemmingsen individers årsager til at slutte sig til den vestlige jihadisme. Her fandt hun, at de individuelle årsager skyldes følelsen af et 'fælles vi'. Dette 'vi' definerer hun som en modkultur, der skaber muligheder for handling, uanset om handlingen udføres gennem uddannelse, vold, demonstrationer eller noget fjerde (Hemmingsen 2010: 11-12). Ifølge Hemmingsen kan modkulturen således opfylde individers søgen efter et socialt tilhørsforhold (ibid.: 13). Det betyder dog ikke, at alle individer, der søger efter sociale fællesskaber ender med at finde plads i jihadismen. Alligevel kan det indikere, at de søgende individer er tilgængelige for de grupper, der vil inkludere dem – også hvis denne inklusion kræver ulovlige aktiviteter (ibid.: 109).

Hemmingsen finder, at individerne i modkulturerne må gå på kompromis med deres egen identitet til fordel for gruppeidentiteten, fordi gruppen kræver, at individet optager de traditioner, normaliteter og den kultur, der tilhører jihadismens modkultur (ibid.: 231). Individets indfødte behov for at høre til kan derfor være en afgørende faktor for individets potentielle radikaliseringsproces.

Marc Sageman undersøgte rekruttering til jihad og al-Queda, og fandt, at 90% af alle rekrutteringer foregik gennem venner eller familie (Sageman 2004). Sean Everton fandt ligeledes, at rekruttering til ekstreme miljøer hovedsageligt sker gennem familie og nære relationer (Everton 2016). Lindekilde og Berthelsen understøtter dette, og forklarer at risikoen for radikaliserings gennem nære relationer øges, når individer føler sig fremmedgjorte, oplever personlige udfordringer eller mangler en forståelse for meningen med tilværelsen (Lindekilde & Berthelsen 2015). Individets søgen efter sociale fællesskaber kan således lede til ekstreme miljøer gennem relationer, der allerede har kontakt til disse miljøer. Individets medlemskab i ekstreme miljøer kan derfor ikke forklares ud fra et udelukkende ideologisk perspektiv. Individer har forskellige motiver bag medlemskabet i gruppen, hvor nogle kan være drevet af den ideologiske tanke, andre af fællesskabet, og en tredje kan være drevet af spænding og handling (Bjørge 2005; Gemmerli 2015; Tajfel 1982).

2.2.3 Mikroniveau: det individuelle perspektiv

Individperspektivet kan benyttes til at forstå hvad der drager individet til at blive en del af ekstreme fællesskaber. Forskningen indenfor det individuelle niveau af individers veje ind i ekstremisme peger på, at individers søgen efter ekstreme fællesskaber ofte skyldes lav selvtillid og usikkerhed. Gennem en undersøgelse af hvad der motiverer danske muslimer til at melde sig som foreign fighters, finder Lindekilde & Berthelsen, at faktorer som fremmedgørelse, en søgen efter mening med tilværelsen eller personlige udfordringer ofte er drivkraften (2015: 29). Når disse kombineres med risikofaktorer som aggression og manglende kritisk refleksion, opstår der en forstærket motivation for at deltage i kampen i Syrien (Lindekilde & Berthelsen 2015: 29). Det er således denne søgen efter mening, der bringer de unge i kontakt med de radikaliserende miljøer. Kontakten kan etableres ved at individet selv opsøger gruppen, gennem venner og bekendte eller ved at de ekstreme miljøer aktivt rekrutterer de unge (ibid.: 29).

Lindekilde & Olesen argumenterer, at fællesskabet er attraktivt, fordi det indeholder en vi-følelse og fælles verdensanskuelse (Lindekilde & Olesen 2015: 141-142). Individets usikkerhed kan forstærkes

gennem oplevelser som arbejdsløshed, dødsfald i nære relationer, flygtning eller vold (ibid.: 142). Dette kan medføre en glidebane fra aktivisme til radikalisme (Crosset & Spitaletta 2010: 3). Derudover medfører disse oplevelser følelser som ensomhed, afmagt eller ydmygelse, hvilket kan efterlade individet kognitivt åbent overfor alternative fællesskaber (Lindekilde & Olesen 2015: 142). Wiktorowicz benytter den kognitive åbning til at forklare, hvordan individer, opvokset i den vestlige verden til vestlige værdier, vælger at vende disse ryggen. Han fandt i et studie af britiske hjemmegroede terrorister, at mange af dem, som slutter sig til den radikal islamiske gruppe Al Muhajiroun oplevede en kognitiv åbning, hvilket gjorde dem åbne overfor radikaliserings (Wiktorowicz 2005: 20-21). Traumatiske oplevelser såsom sygdom eller tabet af et tæt familiemedlem kan lede individet til at være religiøst søgende, fordi identiteten, som ifølge Wiktorowicz er tæt koblet til religion, er til genforhandling. Åbningen indebærer en sårbarhed, som udsætter dem for nye måder at forstå verden på og dermed efterladet individet i en sårbar position overfor radikaliserings (ibid.: 5).

Kleinmann fandt i tidligere nævnte studie af muslimske konvertitter og non-konvertitter, at 29% viste tegn på, at individuelle faktorer havde påvirket deres radikaliseringsproces (2012: 286). Faktorer som mishandling, psykiske lidelser, manglede selvtillid samt identitetskrise var blandt de mest fremtrædende individuelle årsager til radikaliserings. Kleinmann argumenterer for, at det ikke blot er én traumatisk hændelse, der leder til en kognitiv åbning, men derimod en kulmination af flere traumatiske hændelser, der ligger forud for radikaliserings (ibid.: 286). Han finder derudover, at mange har en lav intelligens, og argumenterer for, at tilslutningen til Sunni-militæret ikke altid er et rationelt valg, men i visse tilfælde skyldes, at individer forfølger en adfærd, de ikke altid selv forstår eller kan kontrollere (ibid.: 287). Kleinmann konkluderer, at individuelle faktorer ikke er tilstrækkelige til radikaliserings, fordi hans studie fandt, at både individuelle- og gruppefaktorer er nødvendige for radikaliserings. Et kognitivt åbent individ kan hermed ikke radikaliseres, medmindre at andre radikale introducerer vedkommende for radikalt indhold (ibid.: 289-290).

Det individuelle perspektiv på radikaliserings har modtaget kritik for at reducere radikaliserings til det sårbare og svage individ, der gradvist accepterer ekstreme ideologiske forståelser gennem socialiserings (Gemmerli 2015). Kritikken lyder, at det kræver en betragtning af de mange andre faktorer, som kan påvirke individet i retning af ekstreme miljøer, hvis man vil forstå radikaliseringsprocessen (Aly 2014; Gemmerli 2015; Kundnani 2012). Til trods for at det individuelle

perspektiv har en stor mængde forskning i ryggen, er det således væsentligt at være opmærksom på de bagvedliggende faktorer, der påvirker hvordan og hvorfor et individ er sårbart overfor radikaliseringsprocessen (Gemmerli 2015).

2.3 Onlineradikalisering

Internettet er blevet en afgørende faktor i alle dele af radikaliseringsprocessen, fordi det tilbyder usikre og ustabile individer en direkte adgang til ufiltreret radikalt og ekstremt materiale, som kan drive disse individer til at se verden gennem denne ekstreme linse (Bayerl et al. 2014: 540). Ydermere er internettet brugbart til at forbinde mennesker med antisociale interesser samt til at give adgang til ideologiske strukturer, der tilbyder en form for orden. Dette er bekymrende, fordi det giver sårbare individer mulighed for at skabe en ny selvforståelse gennem ekstreme ideologier (Halverson & Way 2012: 148).

Internettet benyttes både som et instrumentelt- og kommunikativt værktøj i det ekstreme miljø (Neumann 2013: 433). Det instrumentelle brug af internettet kan forstås som den logistiske brug, hvor der bookes flybilletter, findes adresser samt chattes indbyrdes i gruppen. Den kommunikative brug benyttes til at rekruttere nye medlemmer, offentliggøre gruppens overordnede formål samt generere politisk støtte (ibid.: 433-434). Internettets kommunikative egenskab kan benyttes til en længerevarende eksponering for terrorismefordrende kontekst, hvilket kan medføre ”moral disengagement”, hvor individets moralske forståelse af vold som ubehageligt, ændres til en moralsk accept af den voldelige handling (Aly 2014: 74; Gemmerli 2015: 93). Det afgørende er her, at eksponeringen sker over tid og af flere omgange, da der ikke findes et enkeltstående stykke propaganda, som har en direkte radikaliserende effekt (Neumann 2013: 435). Det er derimod den længerevarende eksponering for ekstremt indhold, der kan påvirke individet i en radikal retning, og hvor internettets potentiale netop kan udnyttes (ibid.: 435). Det er således internettets kommunikative brug der er farligst, set fra et radikaliseringsperspektiv.

Neumann pointerer ydermere, at hvis mennesker bruger for meget tid i virtuelle fællesskaber, kan disse fællesskaber fungere ligesom Edwin Sutherlands kriminogene miljøer. Her læres den kriminelle adfærd i interaktionen med andre gennem kommunikation og ekstreme ideer kan forekomme normale, på grund af den konstante interaktion med mennesker, som har de samme holdninger (Neumann 2013: 436; Sutherland 1947). Hermed bliver forummet et ekkokammer, hvor ekstreme

holdninger forstærkes og fremstår som positive og attraktive (Neumann 2013: 436). Internettet tilbyder således en arena, hvor individer med ekstreme holdninger kan finde fællesskab på baggrund af disse holdninger, og dermed opnå opbakning og støtte, hvilket er utroligt magtfuldt i radikaliseringsprocessen (ibid.: 436-437).

Bruce McFarlane definerer onlineradikalisering som:

“the use of online communication systems as a means to facilitate, and/or influence individuals or groups, in developing, adopting, and/or advancing belief systems which lay outside the relative norms of mainstream society resulting in the advocacy of threat, and/or physical acts, of violence, to further that belief system”.

(McFarlane 2010: 4).

Denne definition beskriver, hvordan internettets kommunikative aspekt bruges til at påvirke individer i en radikal retning. Dette skyldes, at individer, som normalt ikke ville involvere sig i kriminel adfærd i den fysiske verden, har en tendens til at stole på deres sociale omgangskreds online, og kan derfor skabe stærke relationer gennem internettet på bare få timer (McFarlane 2010: 5). Da kommunikationen og engagementet online forekommer anonymt, resulterer det ofte i en øget tilbøjelighed til at afsløre personlige informationer, hvilket skaber en følelse af intimitet med de mennesker, der kommunikerer med (ibid.: 5). Dette er problematisk, fordi anonymiteten påvirker brugere, som normalt ikke ville engagere sig i kriminel adfærd, og giver en følelse af, at de opererer i et sikkert online miljø og risikoen for at blive opdaget opfattes således som lille (ibid.: 5). Ovenstående definition af onlineradikaliserings nævner hvordan online adfærd kan påvirke offline handlinger, og McFarlane mener således ikke, at radikaliserings på internettet kan adskilles fra individets offline verden (ibid.: 4).

I tråd med McFarlane fandt Koehler i en undersøgelse af tyske højreekstremister, at internettet var det vigtigste element i deres radikaliseringsproces (Koehler 2014: 131). Her var internettets anonyme egenskaber afgørende, da det motiverer individer til at tale og handle mere radikalt online, i forhold til hvad de normalt ville gøre offline. Derudover bidrager anonymiteten med en frihed til at tale og

handle efter individets egen ideologi, uden risiko for at opleve social modstand eller eksklusion (ibid.: 119). Koehler argumenterer for, at radikaliseringsprocessens online aspekt ikke kan adskilles fra individets offline aktivitet, fordi internettet benyttes til at fremsøge fællesskaber, og forekommer således som en passage til offline politisk aktivisme (ibid.: 128). Derudover bruges det som en sfære til at lære de kompetencer det kræver, for at tilgå grupperne offline og stige i hierarkiet (ibid.: 130-131). Internettets indflydelse på radikaliseringsprocessen kan således forstås som den tidlige fase af processen, der skaber grobund for et større engagement og aktivitet i individers offline virkelighed.

Internettets kommunikative aspekt er ifølge Gabriel Weimann problematisk, fordi ekstreme grupper kan benytte online platforme til at dele budskaber, opbygge global paranoia og ikke mindst tiltrække nye følgere (2010: 53). Derudover benyttes sociale netværk sider som Facebook og Twitter, til at sprede propaganda til den yngre aldersgruppe, i et forsøg på at skabe empati for gruppen og dermed opnå flere medlemmer (ibid.: 49). Det er således et strategisk valg at gå efter medier, der er domineret af unge, fordi mange unge accepterer online venneanmodninger uanset om de kender dem eller ej, hvilket giver fremmede mennesker adgang til personlige billeder og informationer (ibid.: 49). Derefter kan der indledes en relation til den unge, hvorved de første skridt i den potentielle radikaliseringsproces er indledt. Weimann har i flere år undersøgt radikaliseringsprocesser i forhold til islamisk ekstremisme, men udarbejdede i 2021 en undersøgelse af antisemitisme på tiktok i samarbejde med Natalie Masri. Her fandt de, at mediets algoritme, som anbefaler videoer til brugeren baseret på tidligere sete videoer samt venners adfærd, medfører, at brugeren kan opnå adgang til antisemistiske og hadefulde videoer (Weimann & Masri 2021: 697). Disse ytringer stortrives på sociale medier, som forbinder brugere og skaber digitale ekkokamre (ibid.). Ifølge Weimann og Masri er tiktok ikke det eneste medie, der ikke formår at fjerne problematisk indhold fra deres platforme, såsom antisemistiske ytringer, misinformation eller voldelige opfordringer. Både Facebook og Twitter har af flere omgange fået kritik for ikke at fjerne opslag, der benægter holocaust. Alligevel mener forfatterne, at tiktok er det mest problematiske medie, fordi dets brugere, modsat mange andre platforme, næsten udelukkende er børn og teenagere (ibid.: 706).

Til trods for at onlineradikalisering er et forskningsfelt, der har modtaget stor opmærksomhed, findes det alligevel relevant at undersøge i indeværende speciale. Dette skyldes, at unges liv online er i en konstant udvikling. Forskningen er dermed udfordret af, at sociale medier og online platforme udvikler sig med en så høj fart, at processerne og fænomenerne kan være udfordrende at forstå, inden nye fænomener opstår (Petersen & Peters 2020: 4). Derudover er der i høj grad fokus på udsatte

individer i den eksisterende forskning, hvorfor der mangler en empirisk og teoretisk klarhed over, hvordan og hvorfor velfungerende unge finder vej ind i ekstremisme (ibid.: 15). Indeværende undersøgelse vil derfor sætte fokus på både sårbare og velfungerende unge, i et forsøg på at opnå viden om hvilke årsager, der medfører at unge rekrutteres ind i højreekstremisme. Endvidere er den eksisterende forskning udarbejdet ud fra viden om, hvordan allerede radikaliserede individer fandt vej ind i ekstreme fællesskaber. Der mangler således klarhed over, hvordan ikke-radikaliserede individer undgår at blive påvirket af det tilgængelige radikale materiale, som eksisterer på internettet i dag. Indeværende speciale vil derfor jage dette videnshul og forsøge at danne empirisk og teoretisk klarhed over unges modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet.

3. Afgrænsning

Dette speciale vil undersøge unge i alderen 10-18 år, da det er denne aldersgruppe, der har højest tilslutning på tværs af ungdomsklubberne i Aalborg Kommune. Hermed opnås der indblik i et bredt udsnit af unge. Aldersgruppen består ydermere af unge, hvor internettet fylder i deres hverdagsliv og de har derfor stor erfaring med brugen heraf.

Ovenstående problemfelt har vist, hvordan internettet i ekstreme tilfælde kan være et værktøj, som benyttes til at rekruttere unge mennesker til ekstremisme. Det er dog vigtigt at have for øje, at alle unge internetbrugere ikke bliver radikaliseret, hvorfor specialet ikke skal forstås som et forsøg på at stille internettet til ansvar for den terror, der eksisterer i dag. Hensigten er derimod at få indblik i internettets indflydelse på de tidlige faser af radikaliseringsprocessen, som kan skabe grobund for et større højreekstremt engagement i de unges offline virkelighed. På baggrund af problemfeltet vil specialet tilgås med den antagelse, at unge med stor sandsynlighed vil støde på radikalt indhold og propaganda på et tidspunkt i deres digitale liv. Derfor er hensigten at opnå indsigt i de unges modstandskraft ved at undersøge hvordan de bruger internettet i dag samt hvilke egenskaber der skal styrkes, for at skabe modstandsdygtige og dannede internetbrugere.

Det oprindelige sigte var at undersøge onlineradikalisering og ekstremisme i digitale rum, men problemfeltet og litteratursøgningen har vist, at der ikke kan laves en skarp opdeling mellem offline- og onlineradikalisering. Derfor vil undersøgelsen inddrage aspekter fra de unges offline hverdag, i et

forsøg på at favne sammenspillet mellem de to indflydelser og dermed højne troværdigheden i specialets fund.

4. Problemformulering

På baggrund af ovenstående problemfelt og litteraturreview vil specialet undersøge følgende problemformulering:

Hvordan er unges modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings på internettet, og hvilke initiativer kan anbefales til styrkelsen heraf?

4.1 Begrebsafklaring

Dette afsnit har til formål at skabe klarhed over de begreber og terminologier, som vil anvendes i specialets analyse.

4.1.1 Radikalisering

Specialet vil benytte Regeringens definition af radikaliseringsbegrebet, som definerer radikaliseringsproces som ”en kortere eller længerevarende proces, hvor en person tilslutter sig ekstremistiske synspunkter eller legitimerer sine handlinger efter ekstremistisk ideologi” (Regeringen 2016: 7).

Onlineradikalisering skal i dette speciale forstås som den radikaliseringsproces, hvor internettet har spillet en rolle for radikaliseringsprocessen. De processer, der foregår i de unges fysiske verden vil også tages i betragtning, men vil kun benyttes i relation til de online processer, der foregår.

4.1.3 Online

Når der i dette speciale tales om tid ”online”, ”digital” eller ”internettet”, henvises der til den interaktion der foregår med andre mennesker gennem sociale medier, online spil samt den tid, et individ bruger online hvor der ikke kommunikeres med andre, men scrolles og bruges tid på nettet.

4.1.4 Modstandskraft

Modstandskraft skal i dette speciale forstås som *evnen til at modstå udefrakommende skadelige påvirkninger*. Begrebet dækker over evnen til at navigere kritisk og reflekteret på internettet. Det skal

i indeværende speciale forstås som et paraplybegreb, der dækker over begreber som digital dannelse, kildekritik samt kritisk tænkning og -refleksion.

5. Forskningsdesign

Specialets problemformulering *hvordan er unges modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet, og hvilke forebyggende initiativer kan anbefales til styrkelsen heraf* vil besvares gennem et induktivt kvalitativt casestudie med deduktive tilsnit. Det kvalitative studie benyttes i indeværende speciale, fordi det bidrager med muligheden for at forstå den sociale virkelighed gennem de observeredes eget perspektiv (Antoft & Salomonsen 2007: 11). Ydermere er det egnet til at spotte nuancer og detaljer i den menneskelige aktivitet, og giver således indblik i menneskets mening og holdninger (ibid.). Da der gennem litteratursøgningen blev fundet et forskningsmæssigt videnshul, vil specialet hovedsageligt være induktivt, men med deduktive indsnit da udarbejdelsen af interviewguiden er inspireret af Ronald Akers' sociale læringsteori samt Stephens & Sieckelink's perspektiver på modstandskraft. Empirien vil være styrende for analysen, hvor den eksisterende forskning og de teoretiske perspektiver vil benyttes til at nuancere det empiriske materiale (Andersen et al. 2020: 78). Derudover vil der benyttes teoretisk sampling, til at nuancere de analytiske fund med sekundære teorier. De kvalitative interviews foretages i en ungdomsklub i Aalborg, og er derved en case på unge i ungdomsklubber generelt.

5.1 At spørge til det ukendte

Specialet besvarer problemformuleringen med viden fra informanter, der ikke selv har erfaring med eller kendskab til radikaliserings og ekstremisme. Derfor er det afgørende at gøre sig overvejelser om, hvordan emnet tilgås for at kunne besvare problemformuleringen bedst muligt. På baggrund heraf vil der i interviewguidesene lægges vægt på hvordan de unge bruger internettet, for at forstå deres onlineadfærd og belyse hvordan de udvikler en kritisk sans overfor suspekter typer på internettet. Empirien vil således benyttes til at forstå de unges sociale liv, både online og offline, og belyse hvilken rolle internettet har på deres følelse af tilhør til en social gruppe. Derigennem vil analysen undersøge de unges digitale adfærd, med henblik på at forstå hvordan denne adfærd kan udnyttes af radikale grupper. Dette vil kobles med den eksisterende forskning og teoretiske ramme for at forstå, hvorvidt de unges digitale adfærd kan udgøre en risiko for at støde på ekstreme typer og derigennem bliver radikaliseret ind i højreekstreme miljøer.

På trods af at de unge ikke har kendskab til emnet, er det vigtigt empirisk at undersøge deres oplevelser, fordi den eksisterende forskning viste, at radikaliserings ikke altid indledes på baggrund af ideologiske overbevisninger, men kan skyldes en søgen efter sociale fællesskaber. Hermed kan der opnås indsigt i hvorvidt unge er risiko for at havne i ekstreme fællesskaber fordi de føler sig ensomme og mangler et socialt tilhørsforhold.

6. Videnskabsteori

Dette afsnit vil gennemgå specialets videnskabsteoretiske tilgang samt overvejelser om, hvorfor denne tilgang er brugbar.

6.1 Hermeneutikken

Den hermeneutiske retning vil benyttes i indeværende speciale, fordi jeg er interesseret i at forstå informanternes subjektive oplevelse af den verden de lever i. Hermeneutikken som videnskabsteoretisk retning henvender sig til fortolkning af samtale og dialog samt handlinger og praksis. Tilgangen er derfor frugtbar at anvende i kvalitative undersøgelser, fordi de sociale aktører, som analyseres, kan forstås som betydnings- og meningsbærere (Højberg 2005: 311 + 338). Informanterne indgår i og er fortolkere af den verden de oplever, og er således en del af en fortolkningsproces, hvilket er væsentligt at være opmærksom på når deres handlinger og følelser skal forstås (ibid.: 311). Forståelsen udgøres ifølge hermeneutikken af forforståelser og fordomme, hvilket betyder, at der altid eksisterer en tidligere forståelse, som påvirker individets nuværende forståelse (ibid.: 322). Den forståelseshorisont hvorfra vi forstår verden er således medbestemmende for, hvordan vi handler og orienterer os i verden, og er derved en ramme hvorfra vores verden gives mening (ibid.: 323-324). Forståelseshorisonten er ikke statisk men i konstant bevægelse, hvilket muliggør en meningsfuld fortolkning af sociale fænomener og aktører (ibid.: 324). Under indsamlingen af empirien er det derfor vigtigt at være åben samt at stille gode spørgsmål, fordi de er afgørende for forståelseshorisontens evne til at udvide og nuancere sig (ibid.: 325). Det er i samspillet mellem de sociale aktører og forskeren, at mening og forståelse opnås, hvorfor interviews er brugbare til at opnå meningsfuld viden. Af denne grund vil indeværende speciale benytte kvalitative interviews som metode, da dialogformen bidrager med en indsigt i de unges forståelseshorisont, handling og fællesskab, hvilket kan anvendes til at forstå deres forhold til og brug af internettet.

Grundprincippet for den videnskabsteoretiske tilgang er den hermeneutiske cirkel, hvor det er vekselvirkningen mellem dele og helheden, der gør det muligt at forstå, fortolke og skabe mening (Højberg 2005: 312). Under indsamlingen af empirien vil der opstå en vekselvirkning mellem informanterne og mig som fortolker, hvilket medfører, at både jeg og de interviewede skal forstås som bærere af mening og betydning (ibid.: 339). Det betyder, at jeg er en aktiv del af den hermeneutiske cirkel og dermed fortolkningsprocessen, og kan således ikke sættes udenfor meningsdannelsen. Derfor er det afgørende at klargøre hvilke perspektiver jeg bidrager med til meningsdannelsen. I dette speciale vil min forforståelse været præget af den eksisterende forskning samt specialets teoretiske perspektiver, hvorfor disse vil have indflydelse på hvilke spørgsmål jeg stiller de unge under indsamlingen af empirien. Hermeneutikken som videnskabsteoretisk tilgang bidrager således med en forståelse af min rolle under meningsdannelsen samt påvirkning på fortolkningsprocessen, hvilket skaber en bredere forståelse for hvordan specialets analytiske fund er fremfundne.

7. Teoretiske perspektiver

Dette afsnit vil gennemgå de teoretiske perspektiver, der ligger til grund for indeværende undersøgelse. Det er ikke hensigten at efterprøve disse teorier, men benytte dem til en forståelse af hvilke processer, der kan medføre at lovlydige individer begår kriminalitet. Først følger en gennemgang af de Ronald Akers' sociale læringsteori, dernæst Stephens & Sieckelincks perspektiver på modstandskraft, og sidst følger en gennemgang af Tore Bjørgos forståelse af kriminalitetsforebyggelse. Afslutningsvist vil samspillet mellem teorierne gennemgås samt hvorfor de kan bidrage til specialets analyse.

7.1 Social læringsteori

I et forsøg på at forstå hvordan lovlydige individer kan gennemgå en ændring hvori de finder kriminelle handlinger acceptable og retfærdiggjorte, vil Ronald Akers' sociale læringsteori benyttes som teoretisk perspektiv. Teorien opstod som en videreudvikling af Edwin Sutherlands teori om differential association, der argumenterer, at kriminel adfærd tillæres i interaktionen mellem individer (Akers 2018: 79). Akers mente, at Sutherlands teori manglede en specifikation af *hvordan* denne adfærd læres, hvorfor han i en videreudvikling tilføjede fire perspektiver, der besvarer spørgsmålet om, hvordan lovlydige individer tillærer kriminelle handlinger. Teorien bidrager derigennem med en

forståelse af hvordan afvigende- og kriminel adfærd påvirkes af faktorer, der både motiverer og kontrollerer den kriminelle adfærd, samt promoverer og underminerer konformitet (ibid.: 81).

Akers' første perspektiv *differential association* kan forstås som den proces, hvori individet bliver udsat for normative definitioner, som enten favoriserer eller kritiserer den illegale eller lovlydige adfærd (Akers 2018: 81). Perspektivet indeholder både interaktionistiske og normative dimensioner, hvor den interaktionistiske dimension betegner den direkte associering og interaktion individet har med andre, som tager del i bestemte former for adfærd, samt den indirekte association og identifikation individet har med fjernliggende referencegrupper. Den normative dimension skal forstås som de forskellige mønstre i de normer og værdier, som individet bliver eksponeret for gennem disse associationer (ibid.: 81). Det er således den gruppe, hvori man er i differential association, der tilbyder de sociale kontekster hvori alle mekanismer af social læring opererer. Dette skyldes, at gruppen eksponerer individet for *definitions*, præsenterer individet for måder at *imitere* handlinger samt med *differential reinforcement* for kriminelt eller lovlydig adfærd (ibid.).

Det andet perspektiv *definitions*, skal forstås som "*one's own attitudes or meanings that one attaches to given behavior*" (Akers 2018: 81). Det er således individets rationaliseringer, orienteringer, definitioner af situationer samt moralske attituder, der determinerer en handling som rigtig eller forkert (ibid.: 81-82). Disse definitioner kan enten være generelle eller specifikke, hvor generelle holdninger inkluderer religiøse og moralske samt andre konventionelle værdier, der favoriserer den tilpassende adfærd og kritiserer udførelsen af enhver afvigende eller kriminel adfærd. Specifikke definitioner påvirker individets holdninger til specifikke handlinger. Eksempelvis kan en person mene, at det er moralsk forkert at stjæle, men samtidig ikke opleve indtagelsen af marijuana som forkert, hvorved det rationaliseres, at det er i orden at overtræde loven om euforiserende stoffer (ibid.: 82). Individets definitioner har derfor betydelig påvirkning på individets holdning til at begå lovbrud, fordi jo større omfanget af individets misbilligende holdninger af bestemte handlinger er, jo mindre er chancen for, at individet engagerer sig i dem. Modsat vil en accepterende attitude mod bestemte handlinger medføre en øget risiko for, at handlingerne udføres (ibid.).

Differential reinforcement er det tredje perspektiv i den sociale læringsteori, som forklarer, at sandsynligheden for, at den kriminelle handling vil blive begået, påvirkes af udfaldet af handlingen. Dette kan enten være gennem *positive reinforcement*, som dækker over positive udfald såsom at opnå billigelse fra andre, penge, mad eller behagelige følelser (Akers 2018: 82). Derudover påvirkes

sandsynligheden for, at en handling udføres af *negative reinforcement*, som betegner ideen om, at individet udfører en handling i et forsøg på at undgå en ubehagelig oplevelse (ibid.). Individets lovlighed påvirkes således af de forventede udfald, den potentielle handling kan have.

Det sidste perspektiv, *imitations*, refererer til det engagement, individet tillægger en adfærd efter at have observeret en lignende adfærd hos andre (Akers 2018: 83). Hvorvidt den observerede adfærd vil afspejles hos individet, afhænger af karakteristikaene ved adfærden samt de observerede konsekvenser af adfærden. Observationerne kan ske både gennem individets nære sociale relationer eller gennem medierne, hvorigennem individets adfærd kan påvirkes i enten en prosocial eller afvigende adfærd (ibid.).

Teorien er udviklet med henblik på at forklare hvordan individer lærer kriminalitet i det offline liv, men vil benyttes i dette speciale til at forstå hvordan online sociale liv kan påvirke individers disponering for kriminalitet. Det vil anvendes i analysen til at få indblik i, hvordan de unges værdier og normer kan påvirkes af både deres nære relationer, fjerntliggende sociale grupper samt observationer i medierne. Teorien vil derudover inddrages med henblik på at forstå hvad der afholder individer fra at begå lovbrud, og dermed bidrage til perspektiver på, hvad der skal lægges vægt på under udarbejdelsen af de forebyggende initiativer.

7.2 Resiliences to radicalization

Da indeværende speciale ønsker at undersøge unges modstandskraft overfor radikaliserings online, er det væsentligt at opnå en teoretisk forståelse af modstandskraft som begreb. I den forbindelse inddrages Willian Stephens og Stijn Sieckelinck, som i 2021 gennemførte en undersøgelse, der havde til formål at skabe nye perspektiver på forebyggelse af radikaliserings gennem opbyggelsen af modstandskraft. Gennem denne forståelse forsøger de at gøre op med tanken om, at unge mennesker i sagens natur er sårbare overfor ekstreme ideologier og radikaliserings (Stephens & Sieckelinck 2021: 8). De argumenterer for en forståelse af forebyggelse mod radikaliserings, der fokuserer på modstandskraft frem for beskyttelse (ibid.). Det er derfor afgørende, at unge mennesker er i stand til at genkende og modstå ekstreme ideer. I den forbindelse bidrager de med fire overordnede perspektiver, som har indflydelse på opbyggelsen og vedligeholdelsen af et individ, som er modstandsdygtig overfor radikaliserings (ibid.).

Det første perspektiv beskriver, at individer skal have friheden til at kunne udtrykke og udforske forskelligartede ideer og værdier (Stephens & Sieckelinck 2021: 7). Det kræver et trygt miljø, hvor individet lærer at udtrykke egne holdninger uden at blive dømt eller udskældt. Individets miljø og omgangskreds spiller derfor en afgørende rolle for hvorvidt individet er modstandsdygtig overfor radikaliserings (ibid.). Det andet perspektiv beskriver det modstandsdygtige individ som et, der kan handle på de ting, som er vigtige for individet. Dette kræver, at individet er en del af et socialt miljø, hvor der kan diskuteres og stilles spørgsmål ved de ting, der foregår omkring dem. Det modstandsdygtige individ er således en, som kan modstå fordomme samt handle og protestere omkring de ting, det føler sig passioneret omkring (ibid.). Det tredje blik beskriver fleksibilitet og adaptation som væsentlige for at skabe et individ, som er modstandsdygtig overfor radikaliserings. Det kan ikke forventes, at mennesket er i stand til at acceptere alle omkringliggende normer fuldt ud. Derfor er det vigtigt at være fleksibel og adaptiv overfor de forskelligheder og nye normer, der kan opstå (ibid.: 8). Det fjerde og sidste perspektiv beskriver det modstandsdygtige individ som ét, der er robust samt etableret i et miljø med mange sociale forbindelser. Dette skaber ifølge Stephens og Sieckelinck et selvstændigt, stærkt og selvsikkert individ, som er i stand til at stå ved hvem man er og ikke blot følger flokken (ibid.).

De fire perspektiver indeholder både fællesnævnerne men også en række uenigheder. Et fælles udgangspunkt for perspektiverne er, at radikaliseringsproblemet ikke skal forstås som eksponeringen for ekstreme ideer, men derimod hvorvidt individet er rustet til at håndtere mødet med de ekstreme holdninger (Stephens & Sieckelinck 2021: 8). Derudover er der en gennemgående forståelse for, at modstandskraft kan tillæres og opbygges gennem individets sociale miljø. Perspektiverne er brugbare som teoretisk ramme i indeværende speciale, fordi de skaber en forståelse for hvilke forskellige aspekter der kan have indflydelse på unges modstandskraft overfor radikaliserings på internettet.

7.3 En holistisk tilgang til forebyggelse

Under udarbejdelsen af de forebyggende initiativer, som besvarer anden del af problemformuleringen, vil der drages inspiration for Tore Bjørgo's holistiske forståelse af kriminalitetsforebyggelse. Han fremsætter i den forbindelse ni perspektiver baseret på en ide om, at der ikke findes ét virkemiddel der kan forebygge kriminalitet fuldstændigt, men mange virkemidler, der kan reducere det noget (Bjørgo 2016: 2). Analysen vil ikke inddrage alle perspektiver, men blot benytte dem som findes relevante for besvarelsen af problemformuleringen. Dette afsnit vil derfor blot gennemgå de tre perspektiver, som benyttes i analysen.

Det første perspektiv, *bygge moralske barrierer mod kriminalitet*, kan forstås som de normative barrierer, der opbygges i individet fra barnsben (Bjørge 2016: 17). Her fungerer forældre, skoler og positive rollemodeller som vigtige forebyggelsesaktører, der er medvirkende til at opbygge normative barrierer hos individet. Herigennem kan fremtidige kriminelle handlinger reduceres (ibid.). Det andet perspektiv der inddrages, er *afskrækkelse ved trussel om straf*, som forklarer, at truslen om straf kan have en præventiv effekt. Dette perspektiv vil benyttes til forstå hvordan man kan forebygge handlinger, som individet ikke er bevidst om eksisterer. Den tredje og sidste perspektiv der vil benyttes beskriver, at man skal *reducere rekrutteringen til kriminelle miljøer* (ibid.: 18). Her argumenterer Bjørge, at et individ ikke nødvendigvis har vendt sig mod det kriminelle miljø, bare fordi det begår en enkelt kriminel handling. Denne handling kan dog forstås som et nedbrud af individets normative barrierer, hvilket øger risikoen for at fortsætte med at begå kriminelle handlinger. Derfor er det afgørende, at fokusere på at forebygge unges indtræden i kriminelle eller ekstreme miljøer (ibid.: 19).

Det teoretiske perspektiv kan bidrage med en forståelse af, at der ikke findes en simpel løsning, der kan forebygge onlineradikalisering af unge. Analysen vil derfor bruge denne forståelse til at omfavne de forskellige aspekter af unges digitale liv, der er nødvendige at have for øje i forbindelse med forebyggelse.

7.4 Relevans og samspil

Da de teoretiske perspektiver indgår som en del af min forforståelse, er det vigtigt at have være opmærksom på deres indflydelse på indsamlingen af empirien. Dele af Akers' sociale læringsteori er inddraget i udarbejdelsen af spørgeguiden til indsamlingen af det empiriske materiale, hvorved casestudiet indebærer et deduktivt indsnit. Derudover vil de teoretiske perspektiver anvendes i specialets analyse til at nuancere samt give enten støtte eller modstand til det empirien. Akers sociale læringsteori kan bidrage med en forståelse af, hvordan de unge lærer kriminel adfærd gennem deres sociale omgangskreds. Dette er væsentligt, da specialet fokuserer på radikalisering gennem socialisering. Derfor er det relevant at med en forståelse af hvordan lovydige individer kan lære at acceptere og begå kriminelle handlinger gennem deres sociale verden til at forstå informanternes digitale adfærd. Hertil vil Stephens & Siecklincks forståelser af modstandskraft benyttes til at forstå hvorvidt informanterne besidder de egenskaber, der er væsentlige for opbyggelsen og

vedligeholdelsen af modstandskraft. Ydermere vil teorien benyttes i sidste del af analysen til at udarbejde forslag til at styrke og vedligeholde de unges digitale modstandskraft. Slutteligt vil Bjørgos forståelse af forebyggelse inddrages til at udarbejde en række forebyggende initiativer, der omfavner de forskellige risikofaktorer analysen finder. Disse teorier kan i samspil bidrage med en forståelse af, hvordan de unges modstandskraft er overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet samt hvordan det forebygges bedst muligt. Udover disse teorier, vil specialets analyse benytte *teoretisk sampling* ved at inddrage andre teoretiske perspektiver, som kan bidrage med en ny viden og nuancering, i et forsøg på at besvare problemformuleringen bedst muligt.

8. Metode

I dette afsnit vil der blive redegjort for, hvilke overvejelser der ligger til grund for specialets metodiske valg. Afsnittet vil gennemgå casestudiet som forskningsstrategi, valget af kvalitative interviews, udarbejdelsen af interviewene samt hvordan det empiriske materiale bearbejdes. Metodeafsnittet vil hele vejen igennem forholde sig til de etiske problemstillinger og overvejelser der kan være, i forbindelse med indsamlingen og bearbejdelsen af empirien.

8.1 Casestudie som forskningsstrategi

Specialets problemformulering ”*Hvordan er unges modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet, og hvilke forebyggende initiativer kan anbefales til styrkelsen heraf?*” vil besvares gennem et casestudie, hvor empirien indsamles i en ungdomsklub gennem fem semi-strukturerede interviews, et fokusgruppeinterview samt løbende samtaler med en medarbejder i ungdomsklubben, som blev en nøgleinformant for specialet.

Casestudier er relevante i undersøgelser, hvor der antages en sammenhæng mellem det sociale fænomen og den kontekst, hvori det udfolder sig (Antoft & Salomonsen 2007: 32). Dette speciale vil tage udgangspunkt i en enkelt case, hvorigennem der opnås et dybdegående indblik i casens sociale forhold. Casestudiet vil belyse unges modstandskraft overfor højreekstrem onlineradikaliserings, og på baggrund heraf vurdere, hvilke initiativer der kan implementeres, for at opbygge de unges digitale modstandskraft. Ungdomsklubben bliver således en detaljeret case på unge i ungdomsklubbers modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings.

I litteratursøgningen blev der fundet et teoretisk videnshul, da der manglede forskningsmæssigt klarhed over, hvordan ikke-radikaliserede individer undgår at blive påvirket af det tilgængelige radikale materiale, som eksisterer på internettet i dag. Det er derfor relevant at anvende casestudiets teorigenererende element som forskningsstrategi, fordi det kan bidrage med nye perspektiver på unges modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet. Formålet med det teorigenererende casestudie er, at formulere ny teoretisk viden baseret på den indsamlede empiriske viden (Antoft & Salomonsen 2007: 36). I indeværende speciale vil den teoretiske ramme inddrages i analysen som forståelsesramme. Derudover vil *teoretisk sampling* benyttes til at kvalitetssikre analysens fund, gennem inddragelsen af sekundær forskning (Jacobsen 2005: 88). Hensigten er, at den sekundære forskning skal give støtte eller modstand til de analytiske fund, hvorigennem kravene om pålidelighed og gyldighed efterleves (ibid.). Dermed vil teoretisk sampling validere specialets fund og skabe et validt forskningsprojekt.

8.2 Kvalitative interviews

Som nævnt vil specialet indsamle empiri gennem en kombination af fokusgruppeinterviews, semi-strukturerede interviews samt feltnoter. De følgende afsnit vil gennemgå de to interviewformer og samspillet derimellem, samt belyse de valg og overvejelser, der er gjort i forbindelse med udvælgelsen heraf.

8.2.1 Fokusgruppeinterviews

Fokusgruppeinterviews er brugbare, når der søges en række forskellige synspunkter om et givent emne (Kvale & Brinkmann 2015: 205). Formålet er således ikke at opnå en fælles enighed blandt informanterne, men at tilvejebringe forskellige meninger om genstandsfeltet (ibid.: 206). Denne type interviews egner sig derfor til dette speciale, fordi de kan belyse hvordan de unge tænker og handler på internettet, samt hvorvidt tilstedeværelsen af ekstremistiske grupper påvirker deres brug heraf (Harrits et al. 2020: 187 + 204).

Fokusgruppeinterviewet vil følge tragtmødelen, hvor interviewet starter åbent og afslutningsvist bliver mere styret ved hjælp af specifikke spørgsmål. (Kvale & Brinkmann 2015: 188.). Denne model er brugbar, fordi den giver plads til at deltagerne kan bidrage med egne perspektiver og interagere med hinanden, samtidig med at den sikrer, at undersøgelsens spørgsmål bliver belyst (ibid.: 189). Der blev gennemført et fokusgruppeinterview bestående af fem drenge, som alle kendte hinanden godt og

brugte meget tid med hinanden, både online og offline. Fordelen ved at de kendte hinanden var, at der er en større følelse af tryghed, hvorfor det kan formodes, at de kan tale frit uden frygt for at blive dømt. Ulempen viste sig ved, at der opstod nogle indirekte samtaler, hvor jeg som interviewer skulle være opmærksom på at få dem til at uddybe, for at undgå misforståelser. Derudover var de tilbøjelige til at afbryde hinanden samt skifte emne, hvilket medførte, at jeg af flere omgange måtte få fokus tilbage til emnet. Fokusgruppeinterviewet havde fokus på online spil og brug af discord, hvilket blev valgt på baggrund af problemfeltet, der viste, at drenge bruger digitale medier på at spille hvorimod piger oftere bruger det på at pleje venskaber gennem sociale medier (jf. problemfelt). De semi-strukturerede interviews havde fokus på unges generelle adfærd på sociale medier, hvilket fuldendte indsamlingen af viden om digitale medier generelt.

8.2.2 *Semi-strukturerede interviews*

Udover fokusgruppeinterviewet vil der benyttes semi-strukturerede interviews til indsamlingen af det empiriske materiale. Semi-strukturerede interviews har den fordel, at de giver et indblik i individets viden, erfaringer og oplevelser (Åkerstrøm & Wästerfors 2018: 141). Specialet vil benytte *active interviewing*, som bevirker, at der i interaktionen mellem intervieweren og informanten opstår en fælles meningsskabelse hvor informanten bliver en medproducent af viden (Järvinen 2005: 29; Åkerstrøm & Wästerfors 2018: 155). Hermed opfattes informanten ikke som en beholder af viden, der skal tømmes, men bliver derimod en del af vidensproduktionen mellem informant og interviewer, hvorved meningsskabelsen opstår. I den forbindelse er det vigtigt, at intervieweren opmuntrer informanten til at fortælle, så informantens narrative produktion opretholdes (ibid.: 155-156). Det semi-strukturerede interview er således brugbart i dette speciale, da det giver plads til en åben dialog og dermed sikrer, at problemformuleringen besvares gennem nuancer og uddybelse.

Samspillet mellem det semi-strukturerede interview og fokusgruppeinterviewet vil i dette speciale benyttes som ligeværdige kilder, der bidrager med forskellige perspektiver på samme problemformulering (Halkier 2008: 19). Formålet har været at undersøge de unges brug af digitale medier, både med henhold til adfærd på online spil samt sociale medier. Fokusgruppen havde som nævnt fokus på online spil, hvorved de semi-strukturerede interviews fokuserede på de unges brug af sociale medier. Dette bidrog med et informativt indblik i hvilke sociale processer, der foregår på tværs af de digitale medier.

8.2.3 *Forskerens rolle*

Intervieweren er det vigtigste redskab til indhentning af viden, hvorfor det er væsentligt at være opmærksom hvilken rolle jeg som forsker har under indsamlingen af empirien (Kvale & Brinkmann 2015: 120). Jævnfør hermeneutikken er jeg som interviewer en medproducent af viden, hvorfor min integritet og moralske adfærd spiller en afgørende rolle for kvaliteten af den indsamlede viden (ibid.: 119). Det er således vigtigt, at jeg fremstår kompetent gennem viden, erfaring og ærlighed, hvilket jeg vil efterleve ved at være lyttende og spørge nysgerrigt ind til informanternes udsagn (ibid.: 120).

Der er forskel på at være interviewer i enkeltmandsinterviews og fokusgruppeinterviews da det er en anden og mere kompleks form for social interaktion, der foregår i gruppeinterviews (Kvale & Brinkmann 2015: 197). Her træder intervieweren i baggrunden, og forekommer som en moderator, der præsenterer de emner, der skal diskuteres, samt skaber en behagelig atmosfære, hvor interviewpersonerne føler sig komfortable med at udtrykke personlige holdninger (ibid.: 205). Moderatoren skal under fokusgruppeinterviewene få deltagerne til at tale sammen og sørge for, at alle deltagere får plads til at ytre sine holdninger (ibid.: 206). Derfor er det væsentligt, at moderatoren kan håndtere de sociale dynamikker, der er i gruppen, så gruppeinterviewet bliver behageligt og trygt for alle deltagere (ibid.: 197). I enkeltmandsinterviews skal intervieweren på samme måde skabe en tryk atmosfære, der opdanner informanten til at tale. Hensigten er ligeledes at få informanten til at tale, men intervieweren kommer selv mere på banen i enkeltmandsinterviewet, fordi der, som navnet antyder, kun er en enkelt informant, hvilket kræver mere involvering fra forskerens side.

8.2.4 *Interview af børn og unge*

Når man interviewer mindreårige, er der en række faktorer, som er vigtige at være opmærksomme på. Børn og voksne lever i forskellige sociale verdener, og der er derfor stor forskel på at interviewe børn frem for voksne (Kvale & Brinkmann 2015: 200). Børn er ofte let påvirkelige, kan lade sig lede af den voksnes spørgsmål og dermed give upålidelig information. Dette skyldes ofte et skævt magtforhold mellem den voksne interviewer og den unge informant (ibid.). Under indsamlingen af empirien oplevede jeg, at jeg ved min ankomst i ungdomsklubben af flere omgange blev spurgt ”er du hende fra universitetet?”. Denne titel udsprang af medarbejdernes beskrivelse af mig, men placerede mig i en autoritær position, og kunne skabe et ulige magtforhold mellem mig som interviewer og informanten. For at minimere distancen mellem mig og informanten, var jeg bevidst om at påklæde mig i afslappet tøj, så jeg ikke fremstod som en intimiderende forsker, de ikke følte

sig trygge ved. Derudover foregik alle interviews i ungdomsklubben, og var derfor på deres "hjemmebane", hvilket skabte en større tryghed blandt informanterne.

Udover ovenstående er der en lang række etiske overvejelser man skal være opmærksom på ved brugen af mindreårige informanter. Her er det vigtigt at overveje om samtykket skal indhentes af forældrene eller informanterne selv (Kvale & Brinkmann 2015: 116). Ifølge Datatilsynets samtykkeregler skal den dataansvarlige lave en konkret modenhedsvurdering af, hvorvidt den mindreårige selv er i stand til at give samtykke (Datatilsynet 2019: 16). Dog skal der, hvis barnet er under 13 år, altid indhentes samtykke fra barnets forældre. Målgruppen for informanterne i dette speciale afgrænses til 10-18 årige, og der vil derfor indhentes forældresamtykke for de informanter, der er under 13 år. For at sikre, at de unge over 13 år er modne til at afgive samtykke selv, allierer jeg mig med min nøgleinformant, som har et større kendskab til de unge. Hun vurderede, at mine informanter var i stand til at give et samtykke uden forældreindvolvering. Jeg valgte at udsende et dokument til forældrene, der forklarede projektets hensigt samt information om, at projektet efterlever de etiske krav. Dermed gives der plads til at forældrene kan indvende, hvis de har nogle forbehold for deres børns deltagelse. Ligeledes oplyses informanterne inden interviewets start om undersøgelsens overordnede formål, hvilke fordele og risici der potentielt kan være ved deres deltagelse, samt information om deres ret til at trække sig fra undersøgelsen (Kvale & Brinkmann 2015: 116). Derudover tydeliggøres det, at informanterne anonymiseres således at intet de siger, vil kunne spores tilbage til dem. Dette gøres for at sikre, at informanterne deltager frivilligt, er informeret om deres rettigheder og på baggrund deraf kan give et informeret samtykke.

8.2.5 Adgang til feltet

Specialet udarbejdes i samarbejde med Center for Tværfaglig Forebyggelse (CFTF) ved Aalborg Kommune. Kommunen har således ageret gatekeeper, og etableret kontakt til feltet. Dette er foregået gennem ledelsesstrukturen, således at al kommunikation er foregået via mail til ungdomsklubslederen, hvilket har givet nogle udfordringer. En leder som kontaktperson være nødsaget til at besvare og kommunikere i overensstemmelse med hendes position, og derfor være yderst formel (Åkerstrøm & Wästerfors 2018: 147). Derudover oplevede jeg en del ventetid på tilbagemeldinger fra kontaktpersonen, hvilket kan skyldes, at lederen ikke selv tog del i at etablere kontakt til mulige informanter, men uddelgerede opgaven til sine medarbejdere, hvilket var en unødvendig og tidskrævende omvej (ibid.). Efter det første interview fik jeg skabt en direkte kontakt

til den medarbejder, som fandt informanter til mig, hvilket medførte en højere effektivitet og kortere svartider. Derudover blev sidstnævnte medarbejder en nøgleinformant for dette speciale. Hun har arbejdet i ungdomsklubben i flere år og repræsenterer således den akkumulerede viden over de unge i ungdomsklubben. Hun bidrog med en løbende viden, som inkluderes i analysen til at nuancere de unges udtalelser.

Adgangen til feltet blev således etableret gennem samarbejdet med Aalborg Kommune, og udvælgelsen af informanter blev foretaget af min nøgleinformant. Der er her tale om en formålsudvælgelse, hvor de personer, som kan give det størst mulige indblik i emnet udvælges til interview (Harrits et al. 2020: 199). Det eneste krav er dog, at informanterne har erfaring med internettet og det er derfor ikke nødvendigt, at de har oplevet forsøg på radikaliserings eller er en del af ekstremistiske fællesskaber online. Der er derfor ikke mange unge i ungdomsklubben, som ikke findes relevante for dette speciale, da alle unge har erfaring med at bruge internettet. På denne måde er den eneste afgørende faktor, for de unges deltagelse, hvorvidt de selv har lyst til at deltage i interviewet.

Det er væsentligt at være opmærksom på, at ovenstående brug af en gatekeeper til adskaffelsen af informanter kan indeholde et selektionsbias. Der er risiko for, at ungdomsklubben udvælger bestemte informanter i et forsøg på at fremstå på en bestemt måde. Derfor anvender jeg *sneboldmetoden* efter hver interview, hvor jeg spørger de unge om de kender andre, som kan være interesseret i at deltage i et interview (Harrits et al. 2020: 201). Herved kan jeg få adgang til informanter, som ikke er udvalgt af ungdomsklubbens medarbejdere, og undgår derved, at udvælgelsen af informanter sker baseret på et selektionsbias.

8.2.6 Udarbejdelse af interviewguide

Ved udarbejdelsen af interviewguiden er det væsentligt at have for øje, at det er børn og unge, der interviewes. Der kan derfor være ord, begreber eller emner, som de ikke forstår eller har kendskab til. Interviewguiden er derfor udarbejdet med fokus på, at spørgsmålene er korte og enkle, og kun stilles et ad gangen. Da der gennemføres forskellige interviewformer, er der blevet udarbejdet en interviewguide til henholdsvis fokusgruppe- og de semi-strukturerede interviews. Dette skyldes, at det er forskellig information de to typer af interviews kan bidrage med.

8.2.5.1 Fokusgruppe

Spørgeguiden til fokusgruppeinterviewet blev udarbejdet ud fra den tidligere nævnte tragtmodel. Det er vigtigt med en god introduktion til fokusgruppeinterviewet, fordi det sætter scenen og skaber rammen for det sociale rum i interviewets interaktion (Halkier 2008: 51). Her indledes med at fortælle hvad interviewet handler om, hvor lang tid det tager, samt at interviewet anonymiseres og kun behandles af mig (ibid.: 54). Slutteligt gøres der opmærksom på, at jeg er her for at lære noget af de unge, fordi det er dem der er eksperter på området. Dette har til formål at ændre fokus fra opfattelsen af, at interviewer er eksperter, der sidder med de rigtige svar, og i stedet minde informanterne om, at det er dem der er eksperter på området (ibid.: 53).

Interviewet indledes med en række åbne spørgsmål, der fokuserer på deres erfaring med internettet samt hvor ofte de bruger det. I midten af interviewet fokuseres der mere ind på emnet, hvor der inddrages en øvelse, der har til formål at få dem til at diskutere deres forståelser af kriminelle handlinger. Øvelsen går ud på, at de får udleveret et stykke papir hvorpå de skal skrive alle de handlinger, personer eller episoder de tænker på, når de hører ordet kriminalitet. Her var hensigten, at vi senere skulle diskutere disse emner for at forstå hvordan de unge definerer grænsen mellem lovlighed og lovbrud, med inspiration fra Akers' sociale læringsteori. Under introduktionen til øvelsen var der dog to drenge, der fortalte, at de var ordblinde og derfor ikke kunne gennemføre øvelsen. Jeg ændrede derfor øvelsen til en åben debat, hvor vi talte frit om forskellige forståelser af kriminalitet. Formålet med øvelsen var at skabe et visuelt indspark til interviewet, som gjorde det mere spændende og lettere at holde fokus på resten af interviewet. På trods af, at øvelsen ikke blev gennemført som planlagt, opnåede jeg alligevel et indblik i deres forskellige forståelser af og holdninger til kriminelle handlinger.

8.2.5.2 Semi-strukturerede interviews

En interviewguide kan forstås som et script, der har til formål at strukturere interviewet (Kvale & Brinkmann 2015: 185). Som følge af speciallets induktive tilgang er det væsentligt, at interviewguiden er forholdsvist ustruktureret samt indeholder mange åbne spørgsmål (Bjørnholt & Jakobsen 2020: 220). Dette tillader, at interviewpersonerne kan komme med personlige og dybe beskrivelser, som ikke er påvirket af forskerens holdninger eller forventninger (Bjørnholt & Jakobsen 2020: 220). Derudover giver det plads til, at jeg kan udforske de svar, informanterne giver, og dermed undersøge de nye retninger, det kan åbne (Kvale & Brinkmann 2015: 185). Hermed opnås der indblik i dele af

informanternes liv, som kan give en forståelse for helheden (jf. den hermeneutiske cirkel). I indeværende speciale er interviewguiden således struktureret som en guide, der indeholder overordnede emner med dertilhørende spørgsmål.

Som nævnt er informanterne ikke udvalgt på baggrund af erfaring med onlineradikalisering, hvorfor det er væsentligt at gøre sig overvejelser om, hvordan man stiller spørgsmål til noget, som informanterne ikke har kendskab til. Der vil derfor indledningsvist i interviewguiden spørges ind til deres generelle online adfærd, hvordan de bruger internettet samt hvem de snakker med. Dette kan bidrage med en forståelse af, hvordan de forholder sig til internettet samt hvor åbne de er overfor de mennesker, de møder online. Dernæst opstilles der i interviewguiden tre eksempler på højreekstreme ytringer, hvorefter der spørges til informanternes tanker vedrørende dette (se bilag: interviewguide semi-struktureret). Disse har til formål at bidrage med indblik i informantens reaktioner på højreekstreme budskaber samt hvorvidt informanten oplever ytringer som disse. Jeg fandt, at eksemplerne fungerede godt, fordi de gav et indblik i hvordan de unge forholder sig til ekstreme ytringer som ovenstående. Hypotesespørgsmål som ovenstående kan dog skabe intervieweffekt, hvilket imødekommes ved at stille åbne spørgsmål, som ikke peger informanten i en bestemt retning. Det metodiske brug af hypotesespørgsmål i interviewguiden viste sig at være en effektiv metode til at få svar på spørgsmål vedrørende emner, som informanterne ikke selv har erfaring med.

8.3 Transskribering og kodning

Transskriberingen kan beskrives som en rapportering af den viden, der er opnået ved interviewene hvori tale bliver oversat til tekst (Brinkmann & Tanggaard 2020: 50; Kvale & Brinkmann 2015: 235). Denne oversættelse kan være problematisk, da den fryser en levende, mundtlig interaktion fast til noget statisk (Brinkmann & Tanggaard 2020: 50). Derfor er det vigtigt at være bevidst om, hvordan interviewene nedskrives, så processen er så konsistent som muligt (ibid.: 52). Transskriberingen skal være deltaljerig, så den repræsenterer det talte sprog bedst muligt og dermed skaber gode vilkår for en bred analyse (Åkerstrøm & Wästerfors 2018: 160). Af denne grund bliver alle interviewene optaget, så informanternes ord og formuleringer kan nedskrives med detalje. Derudover nedskrives ord som ”øhm” og ”hmm” når det er meningsændrende. Ophold i sætninger og tænkepauser nedskrives ligeledes, da de kan skabe en forståelse af hvordan informanten forholder sig til emnet på en anden måde end blot det, der bliver sagt højt. På trods heraf kan der være visse aspekter af interviewene, som vil gå tabt under transskriberingen (Brinkmann & Tanggaard 2020: 50).

Eksempelvis er kropssprog, stemmeføring og ironi vanskelige at notere på skrift, ligesom talesproget ofte indeholder ufuldente sætninger samt henvisninger til tidligere samtaleemner. Transskriberingen vil derfor forekomme kort tid efter interviewene er foretaget, da der derved er størst mulighed for at forskeren kan huske specifikke ansigtsudtryk eller fysiske reaktioner i forbindelse med udtalelser, hvorved disse vil blive noteret i transskriberingen.

I transskriberingsprocessen er der fokus på at bevare informanternes fortrolighed, og faktuelle informationer vil derfor sløres. Der skrives [by] i stedet for eksempelvis "København" i transskriberingen. Ligeledes vil informanternes navne ændres i transskriberingen, for at sikre at intet de siger, kan spores tilbage til dem. Derudover er transskriberingen udført med henblik at sløre alle faktuelle informationer, som potentielt kan skabe en genkendelighed for informanterne. Dette skyldes en bevidsthed om, at medarbejderne i ungdomsklubben, hvorfra interviewene er indhentet, har en forventning om at læse dette speciale. Da medarbejderne har et godt kendskab til informanterne, er der risiko for at de kan genkende specifikke informationer, og på baggrund deraf udlede hvilken person, der er tale om. Derfor sløres alle faktuelle informationer, således at anonymiteten og fortroligheden opretholdes. Informanternes alder vil dog holdes åben, da det kan have relevans for analytiske pointer.

Efter transskriberingen af interviewene indledes kodningsprocessen, hvor tekststykker af transskriberingen deles op i mindre komponenter. Herved bliver det muligt at sammenligne og kategorisere tekststykkerne med tekststykker fra de andre interviews (Bjørnholt & Jakobsen 2020: 220). Grundet specialets induktive tilgang, er der benyttet en åben kodning, hvor forskerens teoretiske rammeforståelse sættes i baggrunden. På denne måde tilgås kodningen uden på forhånd fastlagte temaer og empirien bliver dermed styrende (Brinkmann & Tanggaard 2020: 56). Gennem kodningsprocessen blev brudstykker fra transskriberingerne placeret under forskellige overordnede temaer. Herigennem blev de analysetemaer udvalgt, der var de mest fremtrædende emner i alle interviews. Efter kodningsprocessen blev transskriberingen gennemlæst igen, for at sikre, at ingen tekststykker gik tabt.

9. Analyse

Specialets analyse er opdelt i to dele, hvor første del vil besvare spørgsmålet om, hvordan unges modstandskraft er overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet. Anden halvdel af analysen vil besvare specialets sidste del af problemformuleringen og dermed fokusere på hvilke initiativer der kan anbefales, til at styrke de unges modstandskraft overfor højreekstrem onlineradikalisering. I analysen vil der, udover den teoretiske ramme, inddrages sekundær litteratur, som skal give støtte eller modstand til analysens empiriske fund.

9.1 Præsentation af informanter

9.1.1 Fokusgruppeinterview:

Mathias er 15 år, og har været på internettet i cirka fem år, hvor han bruger mest tid på at spille. Han snakker ofte på discord med vennerne imens de spiller, men bruger også en del tid på at spille alene, da det er en måde at koble hjernen fra op (Fokusgruppe: 2, 25).¹

Tobias er 13 år, og har spillet i to år. Han spiller meget med de andre drenge fra fokusgruppen, men bruger også en del tid på virtual reality spil, hvor han enten spiller alene eller sammen med en veninde (Fokusgruppe: 2, 29-33). Han spiller hver dag, og ofte i flere timer ad gangen.

Den tredje informant i fokusgruppen er Christian, som er 13 år. Han har brugt tre år på discord, hvor han altid spiller med andre. Han bruger meget tid i løbet af dagen på computeren, da det er hans måde at være sammen med vennerne på (Fokusgruppe: 2, 35).

August er 13 år og spiller computer dagligt. Her spiller han både med vennerne imens de snakker på discord, men nyder også at spille alene, hvor han kan slappe af uden at tænke på for meget (Fokusgruppe: 2, 39).

Den sidste informant i gruppeinterviewet er Kasper, som er 13 år gammel og har spillet computer de sidste fire år. Han spiller stort set aldrig alene, da han bruger discord som en hurtig måde at være sammen med sine venner på (Fokusgruppe: 2, 41).

¹ Der henvises til transskriberingen på følgende måde: (navn på interview: sidetal, linjetal).

9.1.2 Semi-strukturerede interviews

Anna er 10 år gammel og bruger det meste af sin tid på sociale medier. Hun er ikke social med sine venner fra skolen, men snakker i stedet meget med sine venner fra udlandet (Anna: 32, 1-11). Telefonen er altid ved hende, og hun bruger den hele dagen og nogle gange om natten også (Anna: 32, 13-17). Anna bruger mest tiktok og snapchat. Hun stoler ikke på sin mor, og de taler derfor ikke om, hvad Anna laver på sin telefon.

Bella er 13 år og går i 7. klasse. Udover at være i ungdomsklubben, har hun et fritidsjob og en kreativ hobby (Bella: 47, 8-12). Bella bruger internettet rigtig meget i løbet af en dag, hvor tiktok og snapchat er de apps, der fylder mest (Bella: 47, 25). Til trods for hendes store internetforbrug foregår hendes sociale liv mest offline.

Cecilie går i 7. klasse og er 13 år gammel. Hun bruger meget af sin tid i ungdomsklubben, men nyder også at være kreativ samt svømmeture med familien (Cecilie: 57, 26-32 + 47. 1-3). Cecilie bruger også sin telefon meget i løbet af en dag, og fortæller at snapchat og tiktok er de apps, hun bruger mest. Hun har et godt forhold til sine forældre, og kan snakke med dem hvis hun oplever nogle usædvanlige ting online (Cecilie: 64, 9-19).

Ditte er 17 år og går i 10. klasse. Hun bruger en del tid på at spille med sine venner på internettet, hvor de blandt andet spiller League of Legends imens de snakker sammen (Ditte: 67,8-15). Derudover bruger hun Messenger og Snapchat til at kommunikere med sine venner (Ditte: 69, 12-14). Hun fik sin første telefon da hun gik i 1. klasse, så hun kunne ringe hjem til sine forældre og lave legeaftaler.

Emil er 18 år gammel og bruger rigtig mange timer på sociale medier i løbet af en dag. Han bruger især mange timer på tiktok, og begrundet det med at det skyldes kedsomhed. Tiden går hurtigt når man sidder og scroller på tiktok (Emil: 75, 32-41). Derudover bruger han også Facebook og Snapchat til at snakke med sine venner, og nogle gange også Instagram (Emil: 76, 40-42).

9.1.3 Nøgleinformant

Alberte er en medarbejder i ungdomsklubben. Hendes rolle var indledningsvist at hjælpe mig med at skaffe informanter til interviews, men kom hurtigt til at fungere som en nøgleinformant, fordi hun bidrog med indsigter og viden, som var nyttige for det empiriske materiale. Alberte har arbejdet i

ungdomsklubben i cirka tre år, og er utrolig glad for at have en tæt kontakt med de unge. Hun er sidst i 20'erne.

9.2 Analyседel 1: et digitalt, socialt liv

For at forstå hvordan de unges modstandskraft er overfor højreekstrem radikaliseri ng på internettet, er det væsentligt at få et indblik i hvordan de unge bruger internettet, da det kan bidrage med en forståelse af, hvorvidt de unges online adfærd kan udnyttes af radikale grupper. Første del af dette afsnit vil derfor belyse unges digitale sociale liv, spilover-effekter samt hvordan de unges modstandskraft påvirkes af offline relationer. Slutteligt vil analysedelen gennemgå informanternes erfaringer med højreekstremisme og onlinekriminalitet generelt, hadefulde ytringer og modreaktioner derpå samt kriminalitetsforståelser. Hensigten er derigennem at på indblik i, hvordan de unges modstandskraft er overfor onlineradikaliseri ng.

9.2.1 *Det digitale sociale liv*

Under de kvalitative interviews var det tydeligt, at internettet fylder meget i hverdagen og bruges til at pleje og vedligeholde sociale relationer. Snapchat, Messenger og tiktok var de apps, som bruges mest, hvor både Snapchat og Messenger bruges til at kommunikere med venner, og tiktok benyttes som et konsumeringsmedie, hvor tiden fordrives ved at scrolle videoer (Anna: 32, 34-41 + 33, 1-5; Bella: 47, 25; Cecilie: 58, 17-21; Ditte: 69, 12-14; Emil: 75, 32). Derudover bruger Mathias, Tobias, Christian, Kasper, August og Ditte meget tid på at spille med vennerne, imens de snakker med deres venner over discord eller på chat (Fokusgruppe: 3, 33-35; Ditte: 67, 11). Drengene udtaler i den forbindelse, at det er en måde at være sammen med vennerne på, ligesom hvis de havde mødtes fysisk (Fokusgruppe: 3, 33-35). Alle informanter bruger således internettet i deres hverdag til at kommunikere eller spille med deres venner eller blot til at få tiden til at gå. Internettet er derved en stor del af informanternes sociale liv, og bruges til at vedligeholde og pleje venskaber. Dette kan ifølge Hirschi's sociale bånd *attachment* betyde, at internettet kan være medvirkende til at afholde fra kriminalitet, fordi stærke sociale relationer medfører, at de unge handler i overensstemmelse med samfundets normer og af frygt for at skuffe relationerne, afviger de ikke fra disse normer (Hirschi 2017 [1969]: 18). Internettet bidrager således med muligheden for at opretholde og forstærke de unges fysiske sociale relationer, hvilket kan have en positiv effekt på de unges modstandskraft, fordi opretholdelsen af tætte sociale relationer skaber et selvsikkert og stærkt individ, som er i stand til at stå ved hvem man er og ikke blot følger flokken (Stephens & Sieckelinck 2021: 8). Internettets

kommunikative aspekt bliver således en faktor, der kan øge individets modstandskraft, fordi det bidrager med muligheden for at vedligeholde mange sociale forbindelser.

Udover at pleje eksisterende relationer nævner flere informanter, at internettet giver god mulighed for at søge nye venskaber. Ditte fortæller, at hun ofte møder mennesker på nettet, som hun ikke kender fysisk (Ditte: 68, 29-32). ”Altså, jeg prøver at være venlig fordi ’you never know’ om det er noget, der kunne blive et venskab” (Ditte: 69, 7-8). Hun er således åben overfor at møde nye mennesker online, som kunne lede til gode venskaber, men besidder samtidig en kritisk refleksion, da hun ikke deler noget personligt med personer hun ikke har mødt fysisk, da hun ikke kan vide sig sikker på ved hvem de er, eller hvad deres intentioner kan være. Ligesom Ditte forholder Anna sig åbent i forhold til at møde nye mennesker online, men er, modsat Ditte, ikke skeptisk overfor hvem hun møder gennem internettet. Anna bruger meget tid på sociale medier, og kender ikke altid dem, hun skriver med (Anna: 35, 28-30). Hun har flere gange skrevet med mænd, som var meget ældre end hende, hvor hvor det har udviklet sig til forsøg på seksuel grooming.

”Det er bare fordi der var en mand der var 30 år. Han var mega sød fra starten, men efter vi havde skrevet lidt, ja.. han begyndte at blive lidt, startede med at sige, at jeg skulle gøre nogle ting. At jeg skulle vise mit ansigt eller skulle vise mine ben eller et eller andet. Da det blev det værre, sagde han, at jeg skulle vise mig selv uden tøj”

(Anna: 37, 4-6).

Citatet viser, hvordan Annas åbne tilgang til at møde nye mennesker, blev udnyttet af en groomer, der etablerer en relation, med henblik på at få Anna til at sende nøgenbilleder. Eksemplet er blot ét ud af flere forsøg på seksuel grooming, som Anna har oplevet. Baseret herpå kan det udledes, at Anna har svært ved at gennemskue intentionerne bag de mennesker hun møder, hvorfor hun oplever at blive udnyttet. Dette kan skyldes internettets anonyme egenskaber, der kan bidrage med en øget tilbøjelighed til at afsløre personlige informationer, som medfører en følelse af intimitet med de mennesker, der kommunikerer med (McFarlane 2010: 5). Ovenstående er således et eksempel på en situation, hvor Anna manglede en kritisk refleksion overfor en hun mødte online. Denne adfærd er bekymrende, fordi højreekstreme grupper udnytter denne ukritiske, åbne tilgang, til at indlede en relation med henblik på radikaliserings (Weimann 2010: 49).

Ovenstående afsnit eksemplificerer at en kritisk indstilling overfor de mennesker, de unge møder på internettet er vigtig. Empirien viste, at de informanter som er kritisk reflekterede ikke har oplevet ubehagelige hændelser, hvorimod den informant, som mangler en kritisk refleksion, har oplevet forsøg på seksuel grooming. Hermed er der empirisk belæg for kommunens bekymring, da de unge, som ikke besidder en kildekritisk sans, har oplevet foruroligende ting online. Det er afgørende, at de unge oparbejder en kritisk indstilling overfor suspekter typer online, fordi denne indstilling også virker overfor forsøg på radikaliserings (Lindekilde & Berthelsen 2015: 46).

9.2.2 Spillover-effekter

Under indsamlingen af empirien var det tydeligt, at de unges offline og online liv er gensidigt konstituerende. Alberte fortalte om en ung pige, som via Snapchats kort-funktion fandt ud af, at hele klassen var samlet samme sted. Hun følte sig derfor ekskluderet fra fællesskabet, og da hun konfronterede nogle fra klassen med det, fjernede de alle delingen af deres lokation på samme tid. Til trods for at sammenkomsten foregik offline, blev hun opmærksom på det gennem et online medie (Feltnoter: 82. 38-41 + 83, 1-2). Hermed blev snapchat et digitalt medie, der påvirkede hendes offline sociale liv samt udviklingen af følelser som social isolation og ensomhed. Nøgleinformanten fortalte, at dette ikke var et enestående tilfælde, da hun gentagende gange har oplevet unge, som via sociale medier er blevet gjort opmærksom på, at han eller hun bliver holdt ude fra et socialt arrangement.

Ovenstående vidner om, at der eksisterer spillover-effekter mellem de unges online og offline liv, hvorfor de ikke kan forstås som to separate fænomener. Den digitale verden har stor indflydelse på de relationer, informanterne har i den fysiske verden, fordi internettet faciliterer en konstant kommunikation vennerne i mellem. De unge, som ikke bruger internettet kan derfor opleve at føle sig ekskluderet i den fysiske verden, fordi de ikke kan deltage i samtaler omkring de ting, resten af gruppen oplever online. Det kan være problematisk, at sociale medier kan påvirke udviklingen af følelser som social eksklusion, da den eksisterende forskning blandt andet viste, at social isolation kan være et udgangspunkt for en søgen efter en anden tilværelse, som i værste tilfælde kan findes via ekstreme fællesskaber. Her kan de støde på en såkaldt ”radikalisator”, som bevidst forsøger at påvirke den unge i retning af et trossystem eller værdier, der ligger uden for normen i forhold til resten af samfundet (McFarlane 2010). Hermed ikke sagt, at der er en kausal relation mellem social eksklusion og søgen efter ekstreme fællesskaber, da der er en bred vifte af muligheder, der kan løse de unges

ekskluderende følelser, inden de retter blikket mod ekstreme fællesskaber. Alligevel er det bemærkelsesværdigt, at unges sociale liv i dag er et kontinuerligt samspil mellem det online og offline, der begge har indflydelse på unges oplevelse af og søgen efter et socialt tilhørsforhold. Det er derfor vigtigt med en empirisk undersøgelse af de unges oplevelser på internettet, fordi den eksisterende forskning viste, at en søgen efter et socialt tilhørsforhold kan være de første skridt i radikaliseringsprocessen.

9.2.3 Modstandskraft gennem stærke relationer

Bella, Cecilie og Ditte fortæller, at deres sociale liv foregår mest offline (Bella: 49, 22-25; Cecilie: 59, 23-26; Ditte: 73, 4-7) De bruger internettet til at kommunikere med deres venner, når de er hjemme samt til at fordrive kedsomme tider, men foretrækker at mødes med vennerne fysisk. De er generelt kritiske overfor hvem de møder på internettet, og har af samme årsag aldrig oplevet problemer online. Bella og Cecilie beskriver, at de i deres klasse har et tæt sammenhold og er trygge ved hinanden. De er således etableret i et miljø med stærke sociale forbindelser, og bruger internettet til at vedligeholde deres sociale relationer, men opsøger ikke nye venskaber online. Ligeledes benytter Ditte internettet til at holde kontakt med hendes relationer, og bruger derudover meget tid på at spille med sine drengevenner. Hun foretrækker dog at mødes med dem offline, og bruger kun internettet når det ikke er muligt at mødes fysisk. Eksemplerne vidner om, at Bella, Cecilie og Ditte besidder egenskaber, der styrker deres modstandskraft overfor højreekstrem onlineradikalisering. Dette skyldes blandt andet, at Bella og Cecilie har mange offline aktiviteter, der ud fra et kontrolteoretisk perspektiv kan medføre, at de har for travlt med konventionelle aktiviteter til at begå lovbrud (Hirschi 2017 [1969]: 20). Cecilie bruger meget tid på fritidsaktiviteter, og Bella har to fritidsjobs og går også til en kreativ hobby. Derudover har Cecilies forældre lavet et påbud om, at hun skal læse minimum 20 minutter i en fysisk bog hver dag. De har således et travlt offline liv, hvorfor den tid de bruger på internettet mest er på tiktok, hvor de kan slå hjernen fra og slappe af. Ydermere har både Ditte, Bella og Cecilie et godt forhold til deres forældre, og de fortæller alle, at de ville være trygge ved at komme til dem, hvis de oplevede noget usædvanligt online (Bella: 53, 12-16; Cecilie: 64, 12-19; Ditte: 72, 17-24). Hermed kan forholdet til forældrene forstås som kriminalitetsafholdende, fordi informanterne ikke vil skuffe deres forældre, ved at involvere sig i afvigende adfærd (Hirschi 2017 [1969]: 20). Ditte, Bella og Cecilies modstandskraft kan således kobles til deres fysiske verden, hvor tryghed, travlhed samt stærke sociale fællesskaber bidrager til en kriminalitetsafholdende adfærd.

I fokusgruppeinterviewet kom det til udtryk, at drengene ikke oplever en involvering fra forældrenes side. Mathias, Tobias og August fortæller, at deres forældre stoler 100 procent på hvad de laver på nettet, hvorfor de ikke involverer eller bekymrer sig (Fokusgruppe: 9, 22-29). Kasper mente, at hans forældre stoler 80-90 procent på hvad han laver, hvor Christian kun oplever det som 50 procent (Fokusgruppe: 9, 31-37). På trods heraf er det kun Mathias der oplever, at forældrene involverer sig. *"Mine forældre de tjekker sådan, det ved jeg ikke, en gang hver anden eller tredje måned. [...] så spørger de bare hvad jeg laver på internettet"* (Fokusgruppe: 10, 18). Dette forsøg på at involvere sig, opfattes af Mathias som om, at de stoler på ham og derfor ikke går mere op i, hvad han foretager sig online. Alligevel har drengene en overordnet kritisk adfærd overfor de mennesker, de møder på internettet. Det kan forklares gennem deres stærke sociale gruppe, der fungerer som et trygt rum, hvorigennem erfaringer kan diskuteres (Stephens & Sieckelinck 2021). Dette blev eksemplificeret i interviewet, hvor jeg observerede en tæt gruppedynamik, hvor der var plads til alle og de anerkendte hinanden på trods af, at de ikke altid var enige. Drengenes trygge miljø kan derfor have betydning for deres evne til at håndtere digitale problemstillinger, fordi de kan søge hjælp blandt vennerne uden at blive dømt. Drengenes håndtering af digitale problemer falder i tråd med problemfeltet, der beskrev, at unge henvender sig til venner hvis de har brug for hjælp til problemer, de oplever online, og først kontakter en voksen hvis det er et alvorligt problem, som de ikke selv kan løse (Det Kriminalpræventive Råd 2021: 11). Hermed er styrkes drengenes af det digitale fællesskab, de har internt i vennegruppen.

Den informant, der havde den mest bekymrende og ukritiske tilgang til internettet var Anna, som også var specialets yngste. Hendes sociale liv foregår udelukkende online, da alle hendes venner bor i et andet land, og hun ikke taler med dem, hun går i klasse med (Anna: 33, 30-37). Da Anna ikke er en del af et stærkt socialt miljø offline, har hun ingen fysiske sociale bånd, som der kan afholde hende fra kriminel adfærd. Forholdet mellem Anna og hendes mor er dårligt, og Anna fortæller, at hun ikke stoler på sin mor og derfor ikke kan spørge hende om hjælp, hvis hun oplever unormale ting online. Dette kan skyldes, at Annas mor har en overvågende tilgang til Annas brug af sociale medier, hvilket opleves som et signal om manglende tillid (Det Kriminalpræventive Råd 2021: 9). Det er bekymrende, at Anna ikke har stærke relationer, fordi de kan påvirke hendes evne til at afholde fra kriminalitet (Hirschi 2017 [1969]: 18). Stærke sociale bånd kan medføre, at Anna handler i overensstemmelse med samfundets normer, fordi hun derigennem opbygger en række etablerede

sociale relationer, som hun ikke vil skuffe (ibid.). Annas sociale situation kan således have indflydelse på hendes modstandskraft, fordi hun ikke har nogle stærke offline relationer, som kan afholde hende fra afvigende adfærd. Dette efterlader hende åben overfor nye relationer gennem internettet.

Ydermere oplever Anna, at størstedelen i hendes klasse har en kæreste, og det derfor er mærkeligt, at hun ikke har en (Anna: 41, 29-39). Derfor har hun af flere omgange forsøgt at finde sig en kæreste, men er flere gange blevet afvist. Det tyder således på, at Anna oplever et socialt pres på at finde en kæreste, fordi hun gerne vil være en del af fællesskabet i klassen. Måden hvorpå hun søger dette fællesskab, kan vidne om, at Anna ikke er i stand til at stå ved hvem hun er, men i stedet følger flokken. Eksemplet stemmer overens med problemfeltet der viste, at unge ofte oplever, at det kan være svært at opnå en plads i fysiske sociale arealer, hvorfor mange i stedet søger ind i digitale rum (Mogensen & Rand 2019: 8). Denne kan være bekymrende, fordi modstandskraft opbygges gennem et selvstændigt individ, der er i stand til at stå ved hvem man er og ikke følge flokken (Stephens & Sieckelink 2021: 8). Annas lave selvsikkerhed og manglende robusthed kan således have konsekvenser for hendes modstandskraft overfor radikale grupper online. Hvorvidt det skyldes manglen på fysiske sociale relationer eller blot hendes lave alder kan være vanskeligt at svare på, men uanset årsagen til Annas lave robusthed, kan det udledes, at en manglende social omgangskreds i den fysiske verden, kan påvirke den digitale modstandskraft i en negativ retning.

Der er en sammenhæng mellem, at dem som har en tryk relation med deres forældre ikke har oplevet foruroligende ting på internettet, hvorimod dem, hvis forældre ikke stoler på, har oplevet flere usædvanlige ting online. Det kan dermed udledes, at en tryk relation mellem forælder og barn er væsentlig i forhold til barnets digitale sikkerhed, som også kan påvirke den unges reaktion på radikaliserende indhold. På trods heraf fandt afsnittet, at opbyggelsen og vedligeholdelsen af modstandskraft ikke udelukkende afhænger af forældrenes involvering, da digitale sociale fællesskaber kan have samme effekt på de unges modstandskraft som en stærk relation til forældrene.

9.2.4 Erfaringer på nettet

Under fokusgruppeinterviewet var det tydeligt, at Mathias, Tobias, Christian, August og Kasper er en del af en stærk social gruppe, hvorfor de ikke lader sig påvirke af de mistænksomme typer, de møder online.

Christian: *"Jamen, der var en der sendte en opskrift til en gasbombe"*

Sofie: *"Til dig?"*

Christian: *"Ja"*

Sofie: *"Bare sådan ud af det blå?"*

Christian: *"Ja! Han addede mig bare, og så sendte han mig en opskrift"*

Sofie: *"Hvor gjorde han det henne?"*

Christian: *"På discord"*

Kasper: *"Hvad gjorde du så med det?"*

Christian: *"Jeg spurgte ham bare hvad man brugte den til. Og så ringede jeg til ham, og så var jeg virkelig irriterende overfor ham"*

(Christian: 101, 2-21).

Episoden viser, at modtagelsen af den uopfordrede opskrift udløser en modreaktion, hvor Christian kontakter afsenderen og er irriterende overfor ham. Afsenderen af gasbombeopskriften opnår ikke den ønskede effekt, fordi Christian ikke er søgende efter nye fællesskaber og derfor ikke er modtagelig overfor ekstreme budskaber (Wiktorowicz 2005: 20-21). Dette eksemplificerer forståelsen af, at radikaliserings ikke kan forklares udelukkende som et top-down fænomen, fordi man ikke kan radikaliserer personer, som ikke er åbne overfor det (Crone 2010: 10). Christians reaktion på modtagelsen af opskriften kan forklares ved at han er i stand til at handle på de ting, der er vigtige for ham. Dette beskrives gennem Stephens & Sieckelincks andet perspektiv, og vidner om, at Christian er en del af et stærkt socialt fællesskab, hvor der er plads til at diskutere og stille spørgsmålstejn ved de ting, der foregår omkring dem (Stephens & Sieckelinck 2021: 7). Herigennem øges hans modstandskraft overfor suspekter typer online. Det stærke sociale fællesskab kom tydeligt til udtryk i gruppeinterviewet, imens Christian fortalte om episoden. Her observerede jeg, at alle grinte under Christians fortælling, og der opstod en stemning om, at afsenderen var mærkelig og én man blot skulle gøre grin med. Dette kan forstås som et forsøg på at forstærke gruppefølelsen ved at definere gasbombeafsenderen som anderledes, og han placeres dermed i en out-gruppe. Denne tilgang kan have en forebyggende effekt, fordi den styrker følelsen af, at afsenderen er mærkelig og medfører på samme tid en stærkere social identitet i gruppen. Hermed opstår der en stærk intra-gruppe følelse, som medfører, at drengene handler i overensstemmelse med gruppens værdier, som i dette eksempel betyder, at der skal gøres grin med suspekter typer, som forsøger at trænge ind i deres gruppe (Tajfel 1982: 24). Der er således tale om en selv-stereotypisk gruppeopfattelse, der medfører, at drengene handler i overensstemmelse med gruppens værdier til fordel for deres egne, personlige værdier (Wetherell 1996: 44). Budskabet i beskeden er derfor ikke væsentligt, fordi det er så ekstremt, at drengene blot benytter det til at styrke den sociale identitet i gruppen.

En lignende stemning opstod, da drengene begyndte at fortælle om de gange, de er forsøgt hacket.

Mathias: *"Ham der hackede mig, han blev sur på mig, fordi jeg fandt ud af hvor han boede henne"*

Sofie: *"Er du blevet hacket engang?"*

Mathias: *"Ja, men jeg fik rimelig hurtigt fjernet det igen"*

Kasper: *"Jeg er også, men efterskolen fjernede det. Og så fandt jeg ud af en hel masse om ham. Jeg fandt også ud af, at han bor i Moskva"*

Mathias: *"Jeg fandt hans IP-adresse"*

Christian: *"Fandt du ikke også ud af hans telefonnummer og hans virksomhed og sådan noget?"*

Kasper: *"Jo" *griner**

(Fokusgruppe: 23, 10-25).

Citatet viser, at der i gruppen er en fælles holdning om, at man skal reagere på hackingsforsøg med provokation. Det kan forstås som et eksempel på *differential association*, der viser den interaktionistiske dimension i drengenes adfærd, som skyldes den interaktion de har med hinanden i gruppen (Akers 2018: 81). Der eksisterer en association i gruppen, som betegner den direkte interaktion drengene har med hinanden, og som er medskabende af de spilleregler, drengene skal handle efter ved forsøg på hacking. Drengenes sociale gruppe eksponerer herved den enkelte for definitioner af hvad der er rigtigt og forkert samt måder hvorpå, de kan imitere de handlinger, som er gældende indenfor gruppen. Gruppen bliver således en social kontekst hvori mekanismer af den sociale læring opererer, og hvorigennem drengenes forståelse af hacking som forkert opbygges (Akers 2018: 81). Dette vidner om, at drengene besidder egenskaber der opbygger en stærk modstandskraft overfor uvedkommende online. Det skal dog tages i betragtning, at hacking ikke kan sidestilles med onlineradikalisering. Alligevel kan den måde, hvorpå drengene reagerer mod hackingforsøgene og gasbombeafsenderen, forklare en adfærd, der fremstiller dem som modstandsdygtige overfor fremmede menneskers indtrængen i deres sociale miljø. Dermed kan der argumenteres for, at de ville være modstandsdygtige overfor udefrakommendes forsøg på at trænge ind i deres sociale gruppe med henblik på radikalisering.

9.2.5 Hadefulde ytringer og (mod)reaktioner derpå

Da informanterne ikke var udvalgt på baggrund af erfaring med at være blevet radikaliseret ind i højreekstreme miljøer gennem internettet, opstillede jeg som nævnt en række eksempler på

højreekstreme ytringer, og spurgte informanterne om deres tanker vedrørende dette. Dette havde til hensigt at på et indblik i informanternes reaktioner på højreekstreme budskaber, samt hvorvidt de selv oplever ytringer i tråd hermed.

Det eksempel, der gav de mest interessante perspektiver, var kommentaren på Facebook, hvor der stod: ”alle muslimer skal tage tilbage til der hvor de kommer fra, kun danskere hører til i Danmark”. ”Jeg tror godt, at det der kunne være en gammel mand” sagde Bella (Bella: 50, 9). Cecilie mente ligeledes, at det var en voksen, der højst sandsynligt kedede sig, som skrev sådan (Cecilie: 60, 12-14). Både Bella og Cecilie mente, at afsenderen var en voksen, fordi beskeden var skrevet på Facebook. Derfor ville de ikke reagere yderligere end blot at ryste på skuldrene. ”Ej, på Facebook ville jeg ikke turde gøre noget. Så kommer de gamle mænd bare og attackerer en” (Bella: 50, 18). Hvis beskeden derimod var blevet sendt på tiktok, fortæller både Bella og Cecilie, at de ikke ville have det svært med at stille spørgsmålstejn ved det og udfordre afsenderen, fordi de føler sig mere på bølgelængde, grundet mediets unge brugere. De benytter således mediet, hvorfra beskeden er skrevet, som strategi til at placere internetbrugeren i en social kasse, hvilket har betydning for, hvorvidt de vil reagere på hadefulde kommentarer eller blot ryste på hovedet. Cecilie fortæller i forlængelse heraf, at hvis hun havde læst kommentaren på tiktok, ville hun opfatte afsenderen som en ensom person. ”Altså hvis de ikke har så meget opmærksomhed, så prøver de at sige noget ondt om andre for at få mere opmærksomhed. De er nok også usikre på sig selv” (Cecilie: 61, 27-28). Hun oplever dog ikke, at denne adfærd har en positiv effekt. Hermed er der ingen positiv konsekvens af den hadefulde ytring, hvorfor det for Cecilie ikke giver mening at imitere handlingen. Denne observation kan således medføre en afvigende adfærd, som bevirker, at Cecilie ikke selv handler på samme måde (Akers 2018: 83).

Ditte foreslog at afsenderen kunne være en Dansk Folkeparti vælger, og forklarede det med, at det måtte være en person, som er ikke-inkluderende (Ditte: 71, 17-19). Emil skød på, at kommentaren var skrevet af Rasmus Paludan: ”Han er jo meget åben om, at han hader muslimer, og at de bare skal fucke hjem til deres eget land” (Emil: 77, 32-34). Alle fire informanter placerede således afsenderen af kommentaren i en out-gruppe, og identificerede sig ikke med afsenderen, hvorfor den heller ikke blev taget alvorligt (Tajfel 1982). Baseret herpå kan det udledes, at informanterne besidder generelle definitioner af, at en hadefuld kommentar som denne ikke er acceptabel. Dette vidner om, at de ikke er tilbøjelige til at internalisere disse holdninger og handle derpå, fordi jo større omfanget

af informanternes misbilligende holdninger af bestemte handlinger er, jo mindre er chancen for, at de engagerer sig i dem (Akers 2018: 82).

Under interviewet med Emil talte vi om, hvorvidt disse ytringer kan forstås som hadefulde kommentarer eller blot et eksempel på ytringsfrihed. Emil siger i den forbindelse: *"Jamen det er også det, fordi man har jo ytringsfrihed men inden for lovens grænser, jo"* (Emil: 80, 13). Hertil opstod en undren om hvordan denne grænse defineres, hvilket trækker tråde til fokusgruppeinterviewet, hvor der opstod en interessant samtale omkring definitioner af kriminalitet og grænsen mellem lovlydighed og kriminel adfærd. Ved spørgsmålet om, hvilke handlinger drengene forstår som ulovlige, blev der nævnt overtrædelser som at slå ihjel, kidnappe, menneskesmugling, voldtægt samt at tage stoffer (Fokusgruppe: 13, 15-41 + 14, 1-15). Det er således en række lovovertrædelser, der alle kan resultere i flere års fængselsstraf. Til gengæld mente ingen af drengene, at det er forkert at køre for stærkt. *"Det er fordi der er rigtig mange andre mennesker, der har det sådan"*, fortæller Kasper (Fokusgruppe: 16, 38-39). Han mener således ikke, at overtrædelse af færdselsloven er forkert, fordi der er mange andre, som også gør det. Hertil uddyber han: *"Hvis alle andre kørte som normalt, så ville jeg ikke gøre det"* (Fokusgruppe: 18, 3). Der er således en interessant forståelse af lovens grænser som flydende, der ikke altid stemmer overens med lovgivningens nedskrevne grænser. Dette vidner om, at drengenes kriminalitetsforståelse er socialt betinget, og påvirkes af andre menneskers handling i overensstemmelse med eller mod den gældende lovgivning. På baggrund heraf kan det antages, at grænsen mellem ytringsfrihed og hadefulde kommentarer ligeledes kan være vanskelig at definere og derfor afhænger af hvor ofte de unge bliver eksponeret for hadefulde kommentarer. Dette skaber en bekymring for, om de unge kan socialiseres til at acceptere højreekstreme holdninger, hvis flertallet af kommentarer på sociale medier er hadefulde, så opfattelsen af handlingen som ulovlig sløres, hvorved de unge potentielt kan udføre handlingen selv. Det kræver dog yderligere undersøgelser for at konkludere denne sammenhæng, men eksemplet viser uanset, at der er et interessant socialt element i de unges forståelse af hvad der er rigtigt og forkert.

Annas besidder en stærk definition af, at deling af nøgenbilleder online ikke blot er ulovligt, men kan have store konsekvenser for hendes fremtid. Dette kom til udtryk da hun fortalte, at hun flere gange har følt sig nødsaget til at ringe til politiet, grundet de gentagende forsøg på seksuel grooming (Anna: 36, 29-34). Ifølge Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme kan den seksuelle groomingsproces forklares ved at en groomer benytter internettet til at tiltrække den unge ved at skabe

tillid og en følelsesmæssig tilknytning. Den seksuelle groomingsproces fungerer dermed på samme måde som ved politisk grooming (Petersen & Peters 2020: 13). Det kan således være fristende at konkludere, at Anna ville reagere på samme måde ved forsøg på politisk grooming, men her er det vigtigt at tage samfundsdebatten omkring seksuel grooming i betragtning. Seksuel grooming og deling af nøgenbilleder er et emne, der de sidste par år har modtaget stor opmærksomhed i medierne. Derfor kan Annas reaktion på opfordringen til at sende nøgenbilleder skyldes, at hun af flere omgange er blevet gjort opmærksom på, at det er ulovligt. Dette kan ud fra et socialt læringsperspektiv forklares med at hun besidder en stærk definition af hvad der er rigtigt og hvad der er forkert. Hermed sænkes risikoen for, at hun tager del i den ulovlige handling, som hun bliver kontaktet med henblik på (Akers 2018: 82). Annas *definition* af seksuel grooming som værende forkert medfører, at hun reagerer ved at ringe til politiet samt blokere groomeren. Hermed kan samfundets konventionelle holdning om seksuel grooming som forkert have påvirket Anna til at reagere som hun gør (ibid.). Derudover kan Annas reaktion forklares gennem *imitations*, hvor hun imiterer den afvigende adfærd, som har været fremtrædende i medierne (ibid.: 83). Derfor kan der stilles spørgsmålstegn ved, hvorvidt Anna ville have samme reaktion ved forsøg på politisk grooming, fordi radikaliserings og ekstremisme ikke har modtaget samme mediebevågenhed som seksuel grooming og deling af nøgenbilleder. Det kan således være vanskeligt at sidestille seksuel grooming og politisk grooming i dette tilfælde, fordi politisk grooming ikke har oplevet samme interesse i samfundsdebatten og dermed ikke er blevet sat i fokus af blandt andet folkeskolelærere, pædagoger eller forebyggelsesbetjente. Eksemplet bidrager alligevel med en forståelse af hvordan Annas afvigende adfærd er tillært gennem medierne og relationerne omkring hende, hvorfor det kan antages, at medierne på samme vis kan have en påvirkning på de unges opbyggelse af modstandskraft overfor højreekstrem onlineradikalisering.

9.1.6 Delkonklusion

Baseret på ovenstående kan det konkluderes, at internettets kommunikative aspekt bliver en faktor, der kan øge individets modstandskraft, da det bidrager med muligheden for at etablere og vedligeholde mange sociale forbindelser. Den åbne tilgang, som nogle informanter har, kan dog give anledning til bekymring, fordi det kan udnyttes af højreekstreme grupper, der forsøger at skabe en relation til de unge og derigennem indlede en radikaliseringsproces. Derudover er de unges online og offline liv gensidigt konstituerende og kan således ikke adskilles. Det online påvirker det offline og vice versa, og har indflydelse på, hvorvidt informanterne føler sig en del af det sociale fællesskab eller ekskluderet derfra. Der er ydermere en sammenhæng mellem, at de informanter, der har et stærkt

socialt liv offline, er mere kritiske overfor hvad de læser online, hvorimod den informant, som mangler et fysisk socialt liv, ikke har samme skepsis overfor hvem hun møder online. Alligevel kan etableringen af modstandskraft ikke reduceres til at være en udelukkende offline opgave, da afsnittet fandt, at sociale digitale fællesskaber ligeledes kan benyttes til at løse de unges digitale problemstillinger.

Ydermere kan det konkluderes, at informanterne overordnet er modstandsdygtige overfor højreekstrem onlineradikalisering. Det skyldes blandt andet digitale sociale grupper, der styrker den sociale identitet, hvilket kan gøre det vanskeligt for ekstreme typer at trænge ind i gruppen og påvirke de unge i en radikal retning. Derudover viste analysen, at informanterne overordnet besidder generelle definitioner af, at hadefulde kommentarer ikke er acceptable. Dette har påvirkning på de unges tilbøjelighed til at internalisere de hadefulde holdninger og dermed risiko for at handle i overensstemmelse med disse holdninger. Modsat fandt første del af analysen, at informanterne oplever en flydende forståelse af lovens grænser, der ikke altid stemmer overens med lovgivningens nedskrevne grænser. Der er således et socialt element i de unges forståelse af hvad der er rigtigt og forkert, hvilket skaber en bekymring for, at de kan socialiseres til at acceptere højreekstremer holdninger.

I næste del af analysen vil der sættes fokus på hvordan informanterne har udviklet denne modstandskraft, og på baggrund heraf udlede en række initiativer, der kan iværksættes for at højne unge i Aalborg Kommunes modstandskraft.

9.3 Analysedel 2: modstandskraft

Anden del af analysen har til formål at besvare problemformuleringens sidste del, som fokuserer på initiativer der kan anbefales til at styrke de unges modstandskraft. Initiativerne vil udarbejdes på baggrund af fundene i første analysedel samt med inspiration fra informanternes udtalelser om forslag til måder, hvorpå deres digitale dannelse kan styrkes.

Problemformuleringens anden del taler om at *styrke* de unges modstandskraft, men første del af analysen fandt, at størstedelen af informanterne i flere tilfælde viste eksempler på modstandskraft. På trods heraf vurderes det relevant at sætte fokus på anbefalende initiativer, fordi internettet er i en kontinuerlig udvikling, hvor radikale grupper ofte ændrer kommunikations- og rekrutteringsstrategi.

Følgende analysedel vil derfor udarbejde initiativerne med henblik på at styrke modstandskraften blandt de unge, som mangler en kritisk refleksion når de begår sig på nettet. Derudover vil der være fokus på hvordan modstandskraften kan vedligeholdes, således at et skift i strategi fra de højreekstreme grupper, ikke vil have indflydelse på de unge, som allerede besidder modstandskraft. Analysen vil tilvejebringe en række anbefalinger til, hvilke aktører der skal involveres samt hvorfor de er vigtige for de unges styrkelse af modstandskraft. Der ville ikke fokuseres på hvordan initiativerne skal iværksættes, da jeg ikke har kendskab til de resurser, kommunen har til rådighed.

9.3.1 En ensrettet digital uddannelse

Dette afsnit vil undersøge hvordan der opbygges *moralske barrierer mod kriminalitet*, med fokus på højreekstrem onlineradikalisering. Bjørgo beskriver, at det ikke nødvendigvis er individets frygt for straf, der afholder fra kriminelle handlinger, men i høj grad individets forståelse af hvad der er rigtigt og forkert (Bjørgo 2016: 15). Han argumenterer, at forældre, skoler og positive rollemodeller er vigtige aktører til at opbygge unges moralske barrierer. I den forbindelse er det relevant at se på de initiativer, der allerede eksisterer med henblik på at opbygge disse barrierer.

Der eksisterer i dag en bred vifte af materiale for at øge børn og unges digitale sikkerhed og kritiske sans. Blandt andet har Medierådet for Børn og Unge udarbejdet et materiale, der hedder "Stop. Tænk. Tjek det!". Formålet er at udruste børn og unge mod internettets falske informationer samt tilbyde et rum, hvor de unge kan diskutere og reflektere over mediernes indvirken på det moderne demokrati (Medierådet for Børn og Unge 2022). Center for Digital Pædagogik har på samme vis udarbejdet "Dit Liv På Nettet", som er et undervisningsmateriale gennemført i samarbejde med skoleforvaltningen i Aalborg Kommune. Det har til formål at få børn og unge til at reflektere over og tale sammen om deres digitale adfærd, og derigennem øge den digitale trivsel og dannelse (Center for Digital Pædagogik 2022). Derudover kan CfDP hyres til at holde et foredrag om emnet til både elever, forældre eller fagpersoner. Ligeledes holder journalist og teknologisociolog Søren Hebsgaard oplæg til børn og unge samt forældre og lærere om unges digitale kultur (Hebsgaard 2022). Der findes således en bred vifte af muligheder for at opnå viden om hvordan unges adfærd på nettet sikres bedst muligt. Alligevel fandt jeg, at der mangler en ensretning i den måde, hvorpå unge undervises i sikkerhed på nettet. Alberte fortalte, at medarbejderne i ungdomsklubben tager ud på skoler og holder forebyggende oplæg om emner som rusmidler, ulovlig billeddeling og generel adfærd på internettet (Feltnoter: 82, 13-14). Dette var interessant, da jeg i mit praktikforløb ved Nordjyllands Politi

erfarede, at varetagelsen af denne opgave varierede alt efter hvilken kommune der var tale om. I Mariagerfjord Kommune er det forebyggelsesbetjentene, der drager ud og underviser de unge i disse emner. I Rebild Kommune er det rusmiddelkonsulenten, mens det i Vesthimmerlands Kommune er folkeskolelærere (se bilag: rapport fra praktik). Det var derfor interessant, da nøgleinformanten fortalte, at det er medarbejderne i ungdomsklubberne, der varetager denne opgave i Aalborg Kommune. Det kan herfra udledes, at der mangler en ensretning i måden hvorpå de unge oplyses om sikkerhed på nettet og derigennem styrker deres modstandskraft. På baggrund heraf blev der i interviewene spurgt ind til, om informanterne har modtaget nogen form for undervisning i hvordan de skal begå sig sikkert på nettet. På trods af det undervisningsmateriale, der allerede findes rettet mod børn og unges digitale sikkerhed, oplever informanterne ikke et ensrettet forsøg på at hjælpe de unge til at blive mere kritiske online. Dog havde nogle af informanterne haft om kildekritik i dansktimeerne, men dette var mest med henblik på når der skulle indhentes litteratur fra nettet til faglige opgaver (Cecilie: 65, 21-27; Fokusgruppe: 27, 29-35).

Ditte, Emil, Bella, Cecilie, Mathias, August og Kasper har alle oplevet, at deres forældre har haft fokus på at fortælle dem hvordan de skal begå sig på internettet (Bella: 48, 21-29; Cecilie: 59, 2-7; Ditte: 72, 17-24; Emil: 78, 33-38; Fokusgruppe: 28, 10-12). Emil fortæller, at han fik sin første telefon som 10-årig. *"Mine forældre sagde, at jeg skulle passe på, at jeg kun skulle snakke med dem jeg kender og skrive til dem jeg kender"* (Emil: 79, 10-11). Ligeledes har Ditte oplevet, at forældrenes involvering har hjulpet hende til at være mere bevidst om, hvad hun foretager sig online.

"Altså, jeg tror mine forældre har været gode til at holde fast i, at jeg skulle have en bestemt alder før jeg begyndte på de forskellige ting. Fordi man skal være observant på de ting der kan ske, og vide hvad man skal holde sig fra. Det tror jeg var rart for mig da jeg begyndte på de forskellige ting, at jeg havde fået at vide 'det og det her er hvad der ikke er godt ved det, det skal du bare holde dig fra'"

(Ditte: 72, 20-24).

Dittes forældre har således fortalt hende, hvordan hun skal begå sig på nettet, hvilket har hjulpet hende til at være mere kritisk tænkende, når hun begår sig på nettet. Ligesom Ditte har Cecilies forældre forsøgt at fortælle hende, hvordan hun skal bruge internettet. *"Hvis nu der har været et eller andet, så har de brugt det som eksempel til at sige hvordan man ikke skal gøre på nettet"* (Cecilie:

64, 9-10). Herved har Cecilies forældre brugt offentlige eksempler til at illustrere, hvad risiciene er ved visse handlinger online. Modsat Ditte føler Cecilie ikke, at disse eksempler er tilstrækkelige til at lære hende at være mere kritisk. Hun efterspørger derfor undervisning i digital dannelse i skolen, og foreslår at man kan have det som et emne i dansktimen (Cecilie: 65. 18-32).

Baseret på ovenstående er det tydeligt, at der mangler en ensretning af undervisning i digital dannelse og demokratisk tænkning. Der findes som nævnt en bred vifte af materiale, der kan hjælpe lærere, pædagoger og forældre til at opbygge unges moralske forståelser og dermed øge de unges digitale modstandskraft. Et fokus på herpå er således ikke et nyt fænomen. Problemet opstår i implementeringen af materialet, fordi der ikke findes en ensrettet indsats på tværs af skoler, forældre og fagpersoner. Derfor oplever informanterne ikke et fokus på den digitale uddannelse men blot en forventning om, at de er digitalt dannede. Det er således afgørende for de unges opbyggelse og styrkelse af modstandskraft mod højreekstrem onlineradikalisering, at der etableres en ensrettet og målrettet indsats, så alle unge gennemgår den samme uddannelse og dermed kan hjælpe hinanden til at opretholde og benytte de værktøjer, de har lært i fællesskab. På denne måde opbygger de unge moralske barrierer overfor ekstreme holdninger, der kan have en præventiv effekt overfor højreekstrem onlineradikalisering.

9.3.2 'Outdatede' forældre skaber større distance

Med henblik på at opbygge moralske barrierer mod kriminalitet spiller forældres opdragelse en afgørende rolle, hvorfor dette afsnit vil dykke ned i hvordan informanterne oplever forældrenes håndtering af deres digitale liv, samt hvilke konsekvenser denne håndtering kan have.

I fokusgruppeinterviewet blev det tydeligt, hvordan forældreinvolvering kan have konsekvenser for de unges sociale relationer. *"I VR [virtual reality], der er så mange børn der er mega irriterende. De er så hammer irriterende, for hvis man siger noget til dem, så kommer forældrene"* (Fokusgruppe: 8, 28-30). Tobias gider derfor ikke spille med børn, fordi deres forældre ofte kommer og afbryder spillet. Af samme årsag bruger han altid en voice changer, der får hans stemme til at lyde ældre, fordi han ikke vil afvises på grund af hans alder (Fokusgruppe: 8, 40-41). Christian, August og Kasper bruger ligeledes en voice changer, fordi de derved kan undgå at komme i problemer med dem, de spiller med (Fokusgruppe: 9, 3-14). Der bliver således set ned på børn i spil, fordi de associeres med afbrudte spil på grund af forældrekontrol. Hermed illustreres et eksempel på, at en intens forældreinvolvering kan

påvirke den unges sociale liv, fordi forældrenes indtrængen kan være en årsag til at blive ekskluderet fra online spil.

I empirien var det tydeligt, at informanternes forældre har forskellige måder at forholde sig til de unges digitale adfærd på. Første del af analysen fandt, at der er en sammenhæng mellem, at dem som har en tryk relation med deres forældre ikke har oplevet foruroligende ting på internettet, hvorimod de unge, der ikke har tillid fra forældrene, har oplevet flere usædvanlige ting online. Dette kom blandt andet til udtryk under interviewet med Anna, hvor hun fortalte, at hendes mor forsøger at holde øje med de ting, hun laver på sin telefon.

Anna: *"Hun tjekker min telefon hver dag"*
Sofie: *"Okay, og hvordan har du det med det?"*
Anna: *"Ikke godt"*
Sofie: *"Er der noget hun ikke må se?"*
Anna: *"Ja" *smiler**

(Anna: 34, 4-12)

Citatet vidner om, at Annas mor bekymrer sig om sin datters online adfærd, men håndteringen heraf mislykkes, fordi Anna blot sletter de ting, hun ved hendes mor ville blive sur over at se. Anna føler sig ikke tryk ved at tale med sin mor, når hun oplever bekymrende ting på internettet, fordi hun ved, at hun blot vil blive udkældt (Anna: 37, 23-33). Det kan derfor være lettere og mere sikkert at tale med pædagogerne i ungdomsklubben, fordi de ikke dømmes på samme måde eller tildeler Anna skylden, for de ting hun oplever. Emil fortæller i den forbindelse, at han har haft god erfaring med at tale med pædagogerne, fordi han kan snakke med dem om alt. Han mener, at det vigtigste for en god online sikkerhed er, at man har nogle voksne i sit liv, man kan stole på (Emil: 78, 36-42 + 79, 2). Gennem en tryk relation, øges sandsynligheden for at man kontakter en voksen, når man oplever foruroligende ting på internettet. Dette stemmer overens med Alberte, som oplever, at de unge ofte er ærlige overfor hende i forhold til de ting, de oplever og ser på internettet, hvilket kan skyldes, at hun er yngre og derfor bedre kan relatere sig til de unge (Feltnoter: 82, 6-8). Hun forklarer det selv med, at hun ikke bliver sur på dem eller sætter krav til dem, hvilket er en reaktion, de unges forældre ofte kan have. Nøgleinformanten fungerer således som en positiv rollemodel, der har stor indflydelse på de unges moralske forståelser af de problemstillinger, de oplever på internettet (Bjørge 2016: 17).

Der er mangler en forståelse fra forældres side om hvorfor unge har så stort et behov for at bruge digitale medier. Dette oplever Cecilie, som fortæller, at hendes mor kan have meget fokus på hvor meget tid hun bruger på sin telefon.

”Nogle gange er min mor lidt, hvis der nu har været én dag hvor man var lidt mere på telefonen, ja så kan hun godt synes at man bruger den for meget. Men så har det måske bare været en eller to dage hvor man har brugt den meget, og så ser hun det som om det er hele tiden

(Cecilie: 59, 18-21).

Cecilie oplever i den forbindelse, at hendes mor ofte spørger hende, om hun ikke har en bog hun kan læse i stedet for. Hermed er Cecilies mor bekymret for den mængde tid, Cecilie bruger på sin telefon, men spørger ikke ind til, hvad hun bruger telefonen til. Dette er et eksempel på, at forældre har en tendens til at bekymre sig mere om skærmtid end skærmmkvalitet. Det er bekymrende, fordi der skal være mere fokus på hvad de unge bruger internettet til frem for hvor længe de bruger det. På baggrund heraf kan det anbefales, at forældre skal oplyses omkring unges digitale brug med fokus på både de positive samt negative faktorer, det indebærer. De unge lever i en anden digital tidsalder end den, forældrene er vokset op i, hvorfor det kan være vanskeligt for forældrene at forstå, hvor stor indflydelse internettet og sociale medier har på de unges sociale liv (jævnfør problemfeltet). En manglende anerkendelse af de unges behov for internettet kan sidestilles med en manglende forståelse for en stor del af deres børns liv, hvilket kan resultere i en større distance mellem forælder og barn. Denne distance er problematisk, fordi forældre som nævnt har en afgørende mulighed for at opbygge moralske normer, der afholder fra kriminel adfærd, hvorfor en tæt relation mellem forældre og barn kan have en positiv indvirkning på de unges kritiske adfærd online samt digitale sikkerhed (jf. analysedel 1). Det er derfor relevant at undervise forældre i de unges digitale adfærd og hvilken rolle sociale medier har for unges generelle trivsel, hvilket kan bidrage med en anerkendelse af de unges behov og dermed en mindre distance mellem barn og forælder.

9.3.3 Definitioner skal forstærkes

Afsnit 9.2.4 *erfaringer på nettet* fandt, at Annas reaktion på den seksuelle groomer kunne forstås gennem de definitioner, hun besidder af, at deling af nøgenbilleder er forkert og kan have langsigtede konsekvenser for hende. Akers' sociale læringsteori forklarede dette med, at Anna imiterer den

observerede adfærd, som længe har været fremtrædende i medierne. Eksemplet vidner om, at medierne kan spille en væsentlig rolle i etableringen af definitioner af hvad der er rigtigt og hvad der er forkert. Det kan således anbefales, at debatten om onlineradikalisering og højreekstremisme øges, så børn og unge får en øget bevidsthed om emnet og lærer hvordan de skal håndtere forsøg på politisk grooming. Dette skyldes, at medierne blandt andet gennem *imitations* har påvirkning på individets evne til at handle lovlydigt eller kriminelt (Akers 2018). Derudover kan medierne fremlægge eksempler på hændelser, der kan fungere som fjerntliggende referencegrupper, hvorigennem de unge eksponeres for afvigende normer og værdier. På denne måde vil fænomenet afmystificeres, så de unges nysgerrighed ikke bliver en drivende faktor, der peger dem i retning af ekstreme fællesskaber. Herigennem kan medierne bidrage til en øget konformitet i en antiradikal retning.

I forlængelse af ovenstående, fandt første del af analysen, at informanterne ikke vidste, hvad højreekstremisme eller onlineradikalisering var. Dette stemmer overens med problemfeltet, som beskrev et manglende fokus på disse emner i undervisningen af børn og unges digitale dannelse. Bjørgos perspektiv *afskrækkelse ved trussel om straf* har en forebyggende effekt grundet en bevidsthed om opdagelsesrisiko samt konsekvenserne ved handlingen (Bjørigo 2016: 21). Dette er i tråd med *differential reinforcement*, der handler om, at individet vurderer om handlingen kan betale sig ud fra udfaldet af handlingen (Akers 2018). Det stiller spørgsmål ved, hvorvidt de unge uvidenhed placerer dem i øget risiko for at blive socialiseret ind i højreekstre miljøer, af den simple årsag, at de ikke er bevidste om, hvad det er. Det kan derfor anbefales at inkludere disse emner i folkeskolernes undervisning, da det opfordrer de unge til en debat om hvorvidt disse emner er acceptable eller ej. Dette opbygger de unges moralske attitude og definitioner af højreekstre budskaber som værende forkerte, og derved som noget, de skal tage afstand fra (Akers 2018: 81-82). På denne måde opnår de en forståelse for risikoen ved at involvere sig i disse miljøer samtidig med, at der opbygges normative holdninger til emnerne. Undervisningen vil derudover ramme så mange unge som muligt, modtage undervisning i kritisk refleksion og digital dannelse, uanset om de er implementeret i stærke sociale miljøer eller ej. Stephens & Sieckelinck's første og andet perspektiv beskriver, at det modstandsdygtige individ skal være i et miljø hvor det føler sig trygt til at diskutere holdninger uden at blive dømt eller udskældt, samt at individet kan handle på de ting, som er vigtige for individet (2021: 7). Som vist i første del af analysen befandt størstedelen af informanterne sig i trygge miljøer, hvilket faldt i tråd med at de generelt var modstandskraftige online. Da disse fund kun er baseret på et udpluk af unge fra en enkelt case, og derfor ikke kan generaliseres til alle unge, kan det antages, at

der findes unge, som ikke befinder sig i disse trygge miljøer, og dermed ikke har mulighed for at diskutere holdninger i trygge miljøer. Ved at implementere disse emner i undervisningen i folkeskolen, kan alle få taletid i et trygt miljø, hvor en voksen overværer situationen således at ingen bliver dømt for deres ytringer. Dette kan bidrage med en styrkelse af individets holdninger og følelse af, at det er acceptabelt at stå ved disse, til trods for at andre måske ikke gør. Denne anbefaling kan ydermere træne de unge i fleksibilitet og adaptation, som er væsentlige for individets modstandskraft (Stephens & Sieckelinck 2021: 8). Gennem diskussioner af holdninger på klassen, er der mulighed for at individerne lærer at acceptere andres holdninger til trods for uenigheder. Herigennem opnås adaptation og fleksibilitet.

9.3.4 Kan de unge løse det selv?

Første del af analysen fandt, at de informanter, som er etableret i stærke sociale relationer, enten offline eller online, generelt er mere kritiske overfor dem, de møder på nettet, end de informanter, der ikke er en del af et stærkt socialt netværk. Derudover var det tydeligt, at sociale digitale fællesskaber har en påvirkning på de unges modstandskraft, fordi det bidrager med et trygt rum, hvori de kan søge råd og hjælp når de oplever problemer online. Disse fællesskaber bidrager med en stærk intra-gruppe følelse, som placerer suspekter i out-grupper, hvorfor de kan have svært ved at trænge ind i den sociale gruppe. Medlemskabet i disse fællesskaber kan således *reducere rekrutteringen til kriminelle miljøer*, fordi de sociale bånd medfører en afvigende adfærd (Bjørge 2016; Hirschi 2018). Herigennem kan det udledes, at de unges sociale færdigheder medfører evnen til at løse mange problemer selv eller med hjælp fra venner. Det kan derfor anbefales, at forældre, fagpersoner og lærere ikke reducerer *alle* unge til at have en bekymrende digital adfærd, som skal håndteres, men derimod bliver bevidste om, at mange unge allerede besidder en høj grad af modstandskraft og ikke har behov for en involvering af voksne. I dette tilfælde kan en involvering medføre en øget distance, fordi det kan forekomme stemplende for de unge, give en følelse af, at de voksne ikke forstår dem samt svække tilliden mellem den voksne og de unge. Denne involvering kan dermed i visse tilfælde have en kontraproduktiv effekt, fordi det efterlader den unge med en følelse af at være misforstået samt uden voksne, der kan kontaktes ved digitale problemstillinger. Ydermere er det væsentligt at være opmærksom på, at bekymrende digital adfærd ikke har en direkte kausal relation til højreekstremistiske grupperinger og radikalisering. Det er derfor en klar anbefaling, at forældre, fagpersoner og skoler viser interesse for og er nysgerrige om de unges digitale liv, uden at tildele dem skam eller skabe en forståelse af, at de bruger internettet for meget. Unges sociale liv er i dag en

kompleks blanding af digitale medier og fysiske relationer, som mange voksne kan have svært ved at forstå. Derfor er det afgørende, at der findes en balance mellem involveringen fra de voksnes side og en tildelelse af tillid til, at de unge selv kan løse deres problemer. Denne tillid bidrager med muligheden for, at de unge spørger voksne til råd, når de oplever problemstillinger, de ikke selv kan løse.

9.3.5 Delkonklusion

Det kan konkluderes, at unge oplever en manglende ensrettet og målrettet indsats fra forældre, fagpersoner og skoler, når de unge skal uddannes i digital dannelse. En ensretning vil medføre, at alle unge gennemgår den samme uddannelse, hvilket bidrager til at de kan støtte hinanden når de oplever problemer online. Herigennem vil de unge opnå en kritisk og reflekteret digital adfærd, der kan have en præventiv effekt overfor højreekstrem onlineradikalisering. Ydermere fandt analysen, at de unge oplever en manglende anerkendelse for deres behov for digitale medier, hvilket kan resultere i en større distance mellem forældre og barn. Det anbefales derfor, at forældre undervises i unges digitale adfærd og hvilken rolle sociale medier har for unges generelle trivsel, hvilket kan bidrage med en anerkendelse af de unges behov og dermed mindske distancen mellem barn og forælder. Dette kan øge tilliden parterne imellem, hvilket kan øge de unges digitale modstandskraft.

Der blev stillet spørgsmålstejn ved, hvorvidt de unges uvidenhed om højreekstremisme placerer dem i øget risiko for at blive radikaliseret ind i ekstreme miljøer på baggrund af, at de ikke er bevidste om hvad det er. Derfor blev det anbefalet at inkludere disse emner i folkeskolernes undervisning, da det opfordrer de unge til en debat om disse emner samt lærer dem om konsekvenserne ved at associere sig med ekstreme grupper. Herved kan der opbygges moralske attituder og definitioner af højreekstreme budskaber som værende forkerte, og derved noget, de unge skal tage afstand fra. Ydermere vil denne undervisning kunne sætte fokus på kritisk refleksion og digital dannelse, ved at skabe et trygt miljø i klassen hvor de unge kan få taletid.

Slutteligt konkluderede analysen, at forældre, fagpersoner og lærere skal være påpasselige med ikke at reducere alle unge til at være bekymrende, fordi de bruger internettet. Det er vigtigt med en bevidsthed om, at mange unge allerede udviser modstandskraft og derfor ikke har behov for en stor grad af involvering af voksne. En for høj involvering kan medføre en øget distance og dermed have en kontraproduktiv effekt. Der skal derfor findes en balance mellem involvering og tillid, som

medfører at de unge bliver selvstændige individer, der selv løser problemerne og blot bruger de voksne i tilfælde af alvorlige problemstillinger.

10. Konklusion

I følgende afsnit vil der konkluderes på specialets problemformulering *hvordan er unges modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet, og hvilke forebyggende initiativer kan anbefales til styrkelsen heraf*, baseret på de hovedpointer, der blev fremfundne i analysen.

Specialet fandt, at de unge i flere tilfælde udviste digital dannelse og modstandskraft. Dette skyldes blandt andet, at internettets kommunikative aspekt påvirker de unges modstandskraft i en positiv retning, fordi det skaber mulighed for at etablere og vedligeholde mange sociale forbindelser. Ni ud af 10 unge var en del af stærke sociale grupper, der kan have en positiv effekt på de unges modstandskraft, fordi grupperne styrker den sociale identitet. Dermed er det vanskeligt for ekstreme individer at trænge ind i gruppen og påvirke de unge i en radikal retning. Ydermere viste empirien, at stærke og tillidsfulde relationer til forældre eller rollemodeller kan øge de unges digitale dannelse, fordi en tryk relation åbner muligheden for at søge om hjælp, hvis der opleves alvorlige problemstillinger online. På baggrund heraf kan det konkluderes, at informanterne har gode vilkår for at modstå eventuelle forsøg på onlineradikalisering ind i højreekstreme miljøer.

Modsat fandt analysen eksempler på digital adfærd, som kan give anledning til bekymring i forhold til radikaliserings ind i højreekstreme miljøer. Dette skyldes blandt andet det kontinuerlige samspil, der eksisterer mellem offline og online sociale relationer, som kan medføre en række negative konsekvenser såsom ensomhed, social eksklusion og isolation. Ydermere kan et manglende socialt liv offline medføre en øget tilstedeværelse på digitale medier, hvor en åben tilgang benyttes i et forsøg på at etablere sociale relationer. Forskning peger på, at den åbne tilgang til at møde nye mennesker bliver udnyttet af radikale grupper til at rekruttere individer ind i ekstreme miljøer, hvorfor det giver anledning til bekymring, at eksempelvis specialets yngste informant ikke forholder sig kritisk til de fremmede mennesker, hun møder online. Analysen fandt i den forbindelse en sammenhæng mellem at de informanter, der har et stærkt socialt liv offline, er mere kritiske overfor hvad de læser online, hvorimod den informant, som mangler stærke fysiske relationer, ikke har samme skepsis overfor de personer, hun møder online. Ydermere viste analysen, at informanternes forståelser af hvad der er

rigtigt eller forkert i høj grad påvirkes af deres sociale omverden, hvilket danner grobund for en bekymring af, hvorvidt unge kan socialiseres til at acceptere højreekstreme holdninger.

I et forsøg på at styrke og vedligeholde de unges modstandskraft overfor højreekstrem radikaliserings gennem internettet, indledtes anden del af analysen med at tilskynde en ensretning af den digitale dannelse fagpersoner, lærere og forældre forsøger at lære de unge. Det skyldes, at de unge oplever at blive misforstået samt en manglende interesse fra forældrenes side, hvilket skaber en øget distance mellem forælder og barn. Derfor anbefales det, at forældre trænes til at tale nysgerrigt med deres børn samt vise interesse for de unges sociale liv, både online og offline. Derudover anbefales det at inddrage emner som radikaliserings og højreekstremisme i undervisningen på tværs af skoler, fordi analysen fandt, at de unges uvidenhed om emnet kan have en negativ effekt på deres modstandskraft. Undervisningen kan bidrage til en åben debat i et trygt miljø, der øger moralske barrierer samt sætter fokus på kritisk refleksion og digital dannelse.

Slutteligt gjorde analysen opmærksom på, at voksne skal være påpasselige med håndtering af unges digitale liv på samt måde hvorpå de udviser bekymring for unges stigende brug af internettet. Dette skyldes flere eksempler på, at de unge havde håndteret problemer uden involvering af forældre, hvorfor hændelserne ikke fyldte meget i deres bevidsthed. Hermed kan en involvering fra de voksnes side fremstå som bebrejdnende, og således skabe en større distance mellem voksne og unge. Det er derfor afgørende, at forældre, lærere og fagpersoner har en anerkendende tilgang til emnet, ved at udvise forståelse for de unges behov for digitale medier samt tillid til, at de kan navigere i det digitale univers, som indeholder et væld af både positive og negative indflydelser på de unges adfærd.

11. Kvalitetskriterier

Dette afsnit vil gennemgå kvalitetskriterierne *troværdighed*, *gennemsigtighed* samt *analytisk generalisering* som specialet har forsøgt at opfylde med henblik på at skabe pålidelige og gennemsigtige fund. Hermed opnås indsigt i kvaliteten af specialets konklusioner.

Når kvaliteten af kvalitative undersøgelser skal vurderes, er det vigtigt at se på fundenes troværdighed og validitet. I den forbindelse er det relevant at skelne mellem den interne og eksterne validitet (Riis 2012: 357). Den interne validitet dækker over hvorvidt undersøgelsens argumenter og forklaringer

bygger på det empiriske materiale. Dette har jeg opfyldt ved at være tro mod informanternes udsagn og inkluderet ordrette gengivelser, der hvor det har givet mening, hvorigennem der er skabt empirinære resultater. Ekstern validitet kan forstås som en undersøgelses anvendelighed, og henviser til hvorvidt en undersøgelses fund kan overføres til andre cases (Riis 2012: 358-359). Her er det relevant at se på undersøgelsens analytiske generaliserbarhed, der indebærer en vurdering af, i hvor høj grad resultaterne fra indeværende undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i lignende cases (Kvale & Brinkmann 2015: 334). I den forbindelse er kvalitetskriteriet gennemsigtighed forsøgt opfyldt ved at dokumentere fremgangsmåden for undersøgelsen samt de valg og fravalg, der er taget i forbindelse hermed. Herved er det muligt for læseren af vurdere kvaliteten af specialets fund, ved hjælp af de overvejelser, valg og fravalg der er gjort i forbindelse hermed. Læseren kan dermed følge alle skridt i undersøgelsen, hvorigennem troværdigheden af undersøgelsen sikres.

Det kan være vanskeligt at tale om pålidelighed i et casestudie, fordi cases er enestående og ikke-replicerbare (Riis 2012: 352). Kvalitative casestudier er kendetegnet ved, at informationer indhentes fra mennesker af mennesker, hvorfor de vil være præget af holdninger, fordomme og forventninger (ibid.: 353). Undersøgelsen kan således ikke repliceres en-til-en, fordi den indsamlede empiri indeholder et subjektivt element, hvor jeg som forsker har været en aktiv del af den producerede viden. I indeværende speciale handler troværdighed derfor ikke om at kunne gentage observationerne en-til-en, men i stedet replicere observationerne inden for samme type af case (ibid.: 352-353). Derfor er fremgangsmåden for specialets fund præciseret løbende gennem specialet, således at en lignende case kan undersøges med samme fremgangsmåde, hvorved der kan forventes overensstemmende resultater (ibid.: 353). Af denne årsag har jeg gjort rede for måden hvorpå informationerne er indhentet, både gennem udarbejdelse af interviewguide, bearbejdningen af empirien samt kodningsarbejdet (ibid.: 354). Herved sikres troværdigheden af specialets fund. Da specialets fund i flere tilfælde stemte overens med lignende undersøgelser i problemfeltet og derudover fandt støtte gennem teoretisk sampling, vurderes det at specialet kan opfattes som et validt forskningsprojekt.

12. Diskussion

I ovenstående analyse blev det tydeligt, at de unge generelt besidder egenskaber, der gør dem modstandskraftige overfor højreekstrem onlineradikalisering. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt

Aalborg Kommunes bekymring er begrundet, eller blot skyldes en chokoplevelse, hvor drengenes kontakt med Stram Kurs blev et realitetstjek til den voksne generation over, at de ingen styring har på hvad der foregår i de unges digitale liv. Er unges digitale liv i virkeligheden så bekymrende, som voksne opfatter det, eller medvirker de voksne til problemet, ved at placere deres frygt på de unge, som blot resulterer i en øget distance?

For det første kan der argumenteres for, at internettet kan have en de-radikalerende effekt, fordi det tilbyder ensomme unge en vej ud. Internettets globale rækkevidde medfører, at unge ikke længere er afhængige af at danne sociale relationer med individerne omkring dem, fordi de kan bruge sociale medier og gaming-platforme til at møde nye mennesker og danne relationer herpå. For det andet kan de ensomme unge, ofte søger mod ekstreme fællesskaber, opleve at blive "reddet" af, at internettet tilbyder dem et tilhørsforhold med andre unge, som ligeledes søger et socialt fællesskab. Hermed bremses risikoen for at ende i radikale miljøer gennem en søgen efter nye fællesskaber, fordi de gennem internettet får opfyldt de sociale huller, de oplever i den fysiske verden. For det tredje kan digitale medier bruges som en frustrationsventil, der giver unge mulighed for at få afløb for frustrationer gennem sproget. Hermed undgås de fysiske voldelige handlinger, der kan opstå som resultat af individets undertrykte aggressioner.

På den anden side pegede dele af analysen på, at kommunens bekymring over de unges digitale adfærd var forståelig, da de unges åbne tilgang til at møde nye mennesker online kan føre til kontakt med ekstreme typer og derigennem introducere dem til højreekstreme miljøer. Et manglende samfundsmæssigt fokus påvirker, at unge er uvidende om fænomenet og derfor ikke tager forholdsregler eller ved hvordan de skal reagere, når de bliver kontaktet af suspekter radikale typer. Ud fra dette perspektiv er det således positivt, at de voksne bekymrer sig om emnet, fordi det skaber en øget bevidsthed om problemet, hvilket kan medføre en viden og derigennem handlingsmuligheder for de unge. Til trods herfor kan de voksnes håndtering kritiseres, fordi den blot skaber en øget distance til de unge og dermed ikke bidrager med den tillidsfulde relation, som har en præventiv effekt. Der er således argumenter for og imod kommunens bekymring som værende begrundet. Fælles for begge argumenter er dog, at det kræver en grundig overvejelse om, hvilken påvirkning voksnes håndtering af unges digitale liv har på emnet.

13. Litteraturliste

A.

Akers, R. L. (2018). A Social Learning Theory of Crime. In F. T. Cullen, R. Agnew, & P. Wilcox, *Criminological Theory: Past to Present* (pp. 79-92). New York: Oxford University Press.

Aly, A. (2014). Walk Away from Violent Extremism: a campaign to address violent extremism online. *Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische kultur*, 4, pp. 64-77.

Andersen, L. B., Binderkrantz, A. S., & Hansen, K. M. (2020). Forskningsdesign. In K. M. Hansen L. B. Andersen, & S. W. Hansen, *Metoder i Statskundskab* (pp. 69-96). København: Hans Reitzels Forlag.

Antoft, R., & Salomonsen, H. H. (2007). Det kvalitative casestudium - introduktion til en forskningsstrategi. In R. Antoft, M. H. Jacobsen, A. Jørgensen, & S. Kristiansen, *Håndværk og horisonter - tradition og nytænkning i kvalitativ metode* (pp. 29-57). Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Åkerstrøm, M., & Wästerfors, D. (2018). Kvalitative interviews - praktiske råd og analytiske muligheder. In M. H. Jacobsen, *Metoder i kriminologi* (pp. 141-171). København: Hans Reitzels Forlag.

B.

Bayerl, P. S., Staniforth, A., Akhgar, B., Brewster, B., & Johnson, K. (2014). A framework for investigating and modeling of online radicalization and the identification of radicalized individuals. In B. Akhgar, & H. R. Arabnia, *Emerging Trends in ICT Security* (pp. 539-547). Burlington: Morgan Kaufmann.

Bjørgero, T. (2005). Conclusions. In T. Bjørgero, *Root causes of terrorism: Myths, reality and ways forward* (pp. 256-264). New York: Taylor & Francis Group.

Bjørgero, T. (2016). Introduction: A Comprehensive Model for Preventing Crime. In T. Bjørgero, *Preventing Crime: A Holistic Approach* (pp. 1-35). London: Palgrave Macmillan.

Bjørnholt, B., & Jakobsen, M. L. (2020). Kvalitativ analyse: kodning. In K. M. Hansen, L. B. Andersen, & S. W. Hansen, *Metoder i Statskundskab* (pp. 212-227). København: Hans Reitzels Forlag.

Borum, R. (2011). Radicalization into Violent Extremism: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security*, 4(4), pp. 7-36.

Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2020). Interviewet: Samtalen som Forskningsmetode. In S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder: en grundbog* (pp. 33-63). København: Hans Reitzels Forlag.

Browning, K., & Mac, B. (2022, Maj 15). *After Buffalo Shooting Video Spreads, Social Platforms Face Questions*. Retrieved Maj 2022, from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2022/05/15/business/buffalo-shooting-social-media.html>

C.

Center for Digital Pædagogik. (2022). *Dit liv på nettet*. Retrieved from Center for Digital Pædagogik: <https://cfdp.dk/tema/digital-trivsel/dit-liv-paa-nettet/>

Center for Terroranalyse. (2021). *Vurdering af Terrortruslen mod Danmark*. Søborg: Politiets Efterretningstjeneste.

CERTA Intelligence & Security. (2015). *Modstandskraft mod radikalisering og voldelig ekstremisme*. Virum: TrygFonden.

Crone, M. (2010). *Dynamikker i Ekstremistiske Miljøer*. København: DIIS.

Crone, M. (2014). Religion and Violence: Governing Muslim Militancy through Aesthetic Assemblages. *Millenium: Journal of International Studies*, 43(1), pp. 291-307.

Crosset, C., & Spitaletta, J. (2010). *Radicalization: Relevant Psychological and Sociological Concepts*. Baltimore: John Hopkins University.

D.

Dalgaard-Nielsen, A. (2008). *Studying Violent Radicalization in Europe I: The Potential Contribution of Social Movement Theory*. København: Danish Institute for International Studies.

Datatilsynet. (2019). *Vejledning: Samtykke*. København: Datatilsynet.

Demant, J., Jørgensen, K. E., & Harder, S. K. (2018). *Unge Kriminelle Adfærd på Nettet*. København: Det Kriminalpræventive Råd.

Det Kriminalpræventive Råd. (2021). *Forældres i børns digitale liv*. København: Det Kriminalpræventive Råd.

DR; Dansk Filminstitut; Medierådet for Børn og Unge. (2021). *Børns spillevaner 2020*. DR; Dansk Filminstitut; Medierådet for Børn og Unge.

E.

Everton, S. (2016). Social Networks and Religious Violence. *Review of Religious Research*, 58, pp. 191-217.

G.

Gemmerli, T. (2015). *Online-Radikalisering: Forebyggelse på Internettet*. København: DIIS.

H.

Halkier, B. (2008). Fokusgrupper i samfundsvidenskabelig forskning. In B. Halkier, *Fokusgrupper* (pp. 9-20). Frederiksberg C: Forlaget Samfundslitteratur.

Halverson, J. R., & Way, A. K. (2012). The curious case of Colleen LaRose: Social margins, new media, and online radicalization. *Media, War & Conflict*, 5(2), pp. 139-153.

Harrits, G. S., Pedersen, C. S., Halkier, B., & Møller, A. M. (2020). Indsamling af interviewdata. In K. M. Hansen, L. B. Andersen, & S. W. Hansen, *Metoder i Statskundsab* (pp. 180-211). København: Hans Reitzels Forlag.

Højberg, H. (2005). Hermeneutik: Forståelse og fortolkning i samfundsvidenskaberne. In L. Fuglsang, & P. B. Olsen, *Videnskabsteori i Samfundsvidenskaberne* (pp. 309-347). Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.

Hebsgaard, S. (2022). *Lad os tale om digital kultur*. Retrieved from Søren Hebsgaard Foredrag: <http://www.sorenhebsgaard.dk>

Hemmingsen, A.-S. (2010). *The Attractions of Jihadism: An Identity Approach to Three Danish Terrorism Cases and the Gallery of Characters Around Them*. Copenhagen: University of Copenhagen.

Hemmingsen, A.-S. (2014). Jeg en stat mig bygge vil. In L. E. Andersen, *Terrorisme og trusselsvurderinger* (pp. 40-53). København: Dansk Institut for Internationale Studier.

Hirschi, T. (2017 [1969]). A Control Theory of Delinquency. In T. Hirschi, *Causes of Delinquency* (pp. 16-34). New York: Routledge.

Hirschi, T. (2018). Social Bond Theory. In F. T. Cullen, R. Agnew, & P. Wilcox, *Criminological Theory: Past to Present* (pp. 169-177). New York: Oxford University Press.

J.

Jacobsen, M. H. (2005). Quo Vadis, Grounded Theory? - En sociologisk tilstandsrapport over grounded theory og et forsøg på videreudvikling. In S. Christiansen, A. Prieur, & M. H. Jacobsen, *Liv, Fortælling, Tekst: Strejftog i Kvalitativ Sociologi* (pp. 77-104). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Järvinen, M. (2005). Interview i en interaktionistisk begrebsramme. In M. Järvinen, & N. Mik-Meyer, *Kvalitative Metoder i en Interaktionistisk Perspektiv* (pp. 27-48). København: Hans Reitzels Forlag.

K.

Kleinmann, S. M. (2012). Radicalization of Homegrown Sunni Militants in the United States: Comparing Converts and Non-Converts. *Studies in Conflict and Terrorism*, 35(4), pp. 278-297.

Koehler, D. (2014). The Radical One: Individual Radicalization Processes and the Role of the Internet. *Journal for Deradicalization*, 1, pp. 116-134.

Kundnani, A. (2012). Radicalisation: the journey of a concept. *Race & Class*, 54(2), pp. 3-25.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview - det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.

L.

Larsen, C. H. (2018). *Højreekstremismen i Danmark - Udviklingen, radikaliseringsprocesserne og håndteringen af den ekstreme højrefløj*. www.stærkefællesskaber.dk.

Lindekilde, L., & Berthelsen, P. (2015). Voldelig Transnational Aktivisme: Islamisk Stat, foreign fighters og radikaliserings. *Dansk Sociologi*, 26(4), pp. 29-52.

Lindekilde, L., & Olesen, T. (2015). *Politisk protest, aktivisme og sociale bevægelser*. Hans Reitzels Forlag.

Luyten, K. (2021). *Addressing the dissemination of terrorist content online*. European Parliamentary Research Service.

M.

McCauley, C., & Moskalenko, S. (2008). Mechanism of Political Radicalization: Pathways Toward

Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), pp. 415-433.

McFarlane, B. (2010). *Online Violent Radicalisation (OVer): Challenges facing Law Enforcement Agencies and Policy Stakeholder*. Monash University.

Medierådet for Børn og Unge. (2022). *Stop. Tænk. Tjek Det!* Retrieved from Medierådet for Børn og Unge: <https://www.medieraadet.dk/medieradet/digitaldannelse/stop-taenk-tjek-det>

Mitchell, J. P. (2009, Juni). Social psychology as a natural kind. *Trends in cognitive science*, 13(6), pp. 246-251.

Mogensen, C., & Rand, S. H. (2019). *Vrede unge mænd*. Center for Digital Pædagogik.

Moghaddam, F. M. (2005, Februar/Marts). The Staircase to Terrorism. *American Psychologist*, 60(2), pp. 161-169.

N.

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme. (2018). *Videnssynthese: Kortlægning af viden om ekstremisme og viden om forebyggelse af ekstremisme*. København: Rambøll.

Neumann, P. R. (2013). Options and Strategies for Countering Online Radicalization in the United States. *Studies in Conflict and Terrorism*, 36, pp. 431-459.

O.

Ottosen, M. H., Andreasen, A. G., Dahl, K. M., Hestbæk, A.-D., Lausten, M., & Rayce, S. B. (2018). *Børn og unge i Danmark velfærd og trivsel 2018*. København: VIVE.

Ottosen, M. H., & Andreasen, A. G. (2020). *Børn og unges trivsel og brug af digitale medier*. København: VIVE.

Ozer, S., Obaidi, M., & Pfattheicher, S. (2020). Group membership and radicalization: A cross national investigation of collective self-esteem underlying extremism. *Group Processes and Intergroup Relations*, 23(8), pp. 1230-1248.

P.

Petersen, K. S., & Peters, R. L. (2020). *Desk Research: Kortlægning af viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge*. Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme.

R.

Regeringen. (2016). *Forebyggelse og bekæmpelse af ekstremisme og radikaliserings*. København: Regeringen.

Riis, O. (2012). Kvalitet i kvalitative studier. In H. M. Jacobsen, & S. Q. Jensen, *Kvalitative udfordringer* (pp. 345-375). København: Hans Reitzels Forlag.

Roy, O. (2017). Hvem er de radikaliserede? In O. Roy, *Jihad og døden* (pp. 45-74). Forlaget Vandkunsten.

S.

Sageman, M. (2004). *Understanding Terror Networks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Sedgwick, M. (2010). The concept of radicalization as a source of confusion. *Terrorism and Political Violence*, 22(4), pp. 480-501.

Stephens, W., & Sieckelinck, S. (2021, Juni 3). Resiliences to radicalization: Four key perspectives. *International Journal of Law, Crime and Justice*, pp. 1-14.

Sutherland, E. H. (1947). *Principles of Criminology*. New York: J. B. Lippincott Company.

T.

Tajfel, H. (1982). Social Psychology of Intergroups Relations. *Annual Review of Psychology*, pp. 1-39.

W.

Weimann, G. (2010). Terror on Facebook, Twitter, and YouTube. *The Brown Journal of World Affairs*, 16(2), pp. 45-54.

Weimann, G., & Masri, N. (2021). TikTok's Spiral of Antisemitism. *Journalism and Media*, 2, pp. 697-708.

Wetherell, M. (1996). Themes in Experimental Research on Groups. In M. Wetherell, *Identities, Groups and Social Issues* (pp. 11-48). Milton Keynes: The Open University.

Wiktorowicz, Q. (2004). *Islamic Activism: A Social Movement Approach*. Indiana University Press.